

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“

Rahel Treilmann

**MUUKHEELSETE KOOLIEELSETE LASTE EESTI KEELE
ARENGUT TOETAVA KESKKONNA LOOMINE IDA-
VIRUMAAL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Nelly Randver

Narva 2023

Muukeelsete koolieelsete laste eesti keele arengut toetava keskkonna loomine

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Rahel Treilmann

(töö autori allkiri)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Rahel Treilmann,
(sünnikuupäev: 15.06.1983)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Muukeelsete koolieelsete laste eesti keele arengut toetava keskkonna loomine Ida-Virumaal”, mille juhendaja on Nelly Randver, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktis 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Rahel Treilmann
22.04.2023

ABSTRACT

The title of this bachelor thesis is the creation of an environment that supports the development of the Estonian language of foreign speaking pre-school children in Ida-Virumaa.

In Estonia, the transition to Estonian language education in kindergarten and its first stage will begin in 2024. Based on previous studies, there are few opportunities to create an Estonian language environment in many regions of Ida-Virumaa. Many non-Estonian speaking parents put their children in groups with Estonian as the language of instruction. Teachers' workloads are high and there is little help in creating additional language environments. A teacher needs to be aware of language supporting methodologies, methods, cooperation partners and projects in order to enable a diverse and meaningful language environment for children who speak a foreign language.

The aim of the work is to find out the opinion of kindergarten teachers about the possibilities of creating a supportive Estonian language environment for non-Estonian speaking kids in Ida-Virumaa and the involvement of cooperative partners to support children's Estonian language development.

The bachelor thesis consists of three parts. The first part provides an overview of the theoretical approach to language acquisition, the creation of a language environment and the involvement of cooperation partners in the work of the kindergarten in order to support language development. The second part provides an overview of the research method, data collection method and sampling. The third part analyzes the answers and draws conclusions. A quantitative method was chosen to conduct the research, a questionnaire was prepared. The data were statistically analyzed and entered into MS Excel spreadsheets; having based on that the tables and charts were prepared.

The results revealed that kindergarten teachers have chosen methods that support language development in order to create a language environment for non-Estonian speaking children. Kindergartens have tools to support language learning, but the groups are large and the

teacher has little time to use them. Teachers receive little support in teaching Estonian language. In the kindergartens of Ida-Virumaa, there are few additional extra-curricular activities and clubs in Estonian apart from the kindergarten. Teachers consider additional language learning support very important but feel that parents are not interested. At the same time, teachers involve parents in Estonian language activities only during major events and the community is not involved much. The teachers pointed out that they would have involved more partners if there were more opportunities and resources. At the same time, there were also teachers who are not yet ready to create an additional language environment and involve cooperation partners for that.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE KEELE OMANDAMISEST JA KEELEKESKKONNAST KOOLIEELSES EAS	10
1.1. Keele omandamise keskkond.....	10
1.2. Mitmekesise keelekeskkonna vajalikkus ja koostööpartnerite kaasamine	12
1.3. Keelekeskkonna loomine ja koostööpartnerite kaasamine erinevates riikides	13
1.4. Teise keele omandamine.....	16
1.5. Keeleõppe meetodid ja metoodika.....	18
1.6. Keelt toetavad tegevused Eesti lasteaedades	22
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA	25
2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused.....	25
2.2. Andmekogumise meetod	25
2.3. Andmekogumise protseduur ja andmete töötlemine	27
2.4. Uurimistöö valim	27
3. TULEMUSTE ANALÜÜS	29
3.1. Eesti keelt toetavad meetodid, projektid ja algatused lasteaia õpetaja pilgu läbi ...	29
3.2. Mitteformaalsed eesti keele keskkonna võimalused lasteaialastele.....	35
3.3. Koostööpartnerite kaasamine.....	37
3.4. Õpetaja valmisolek täiendavaid eesti keelt toetavaid tegevusi korraldada.....	41
ARUTELU JA JÄRELDUSED.....	46
KOKKUVÕTE	51
KASUTATUD ALLIKAD	54
LISAD	64
LISA 1. Ankeetküsitlus.....	64

SISSEJUHATUS

Eesti Vabariigi ametlik keel on eesti keel ning kui isik on põhi-, kesk- või kõrghariduse omandanud eesti keeles, ei pea ta sooritama eesti keele tasemeeksamit (Keeleseadus, 2011, §26). See selgitab muukeelsete perede huvi eesti keele vastu ja tekitab lapsevanemates soovi võimalikult varakult alustada laste eesti keele õpet. Eestikeelsele haridusele üleminek algab lasteaedades ja esimeses kooliastmes 2024. aastal ning täielik eestikeelne õpe peaks olema saavutatud 2030. aastaks ja selle saavutamiseks on vajalik eestikeelse õppe mahu suurendamine (Haridus- ja teadusministeerium, 2023). Haridussilma 2022/2023 aasta andmetel osaleb Ida-Virumaal 1069 4–7-aastast last huvihariduse tegevustes. Neist 360 on spordikoolis, 332 muusika- ja kunstikoolis ja 494 veel teistes huviringides. Neist ainult 168 last osalevad eestikeelses huviringis ja ülejäänud 901 last tegutsevad venekeelsetes huviringides.

Uurides varasemaid Tartu Ülikooli lõputöid, selgus Alen Varepi 2020. aastal läbiviidud uuringust muukeelse lapse eesti keele arengu hindamise kohta, et eestikeelsetes rühmades on viimasel ajal suurenenud muukeelsete laste osakaal. Töö muukeelsete lastega võtab märkimisväärselt rohkem aega. Keele arengut võivad mõjutada näiteks keelekeskkonna uudsus ja koostöö vanematega. Paljudel õpetajatel puudub kogemus või pole piisavalt teadmisi muukeelsete laste õpetamiseks. Keele arengu toetamist ja hindamist takistavad spetsialistide vähesus, keelebarjäär, keelekeskkonna ühekülsus ning suured lasteaiarühmad (Varep, 2020). Inga Lambakahar (2015) on uurinud muukeelsete laste lapsevanemate hoiakuid ja arvamusi kõne arengu kohta lasteaia keelekümbelusrühmas. Uuringust selgus, et lapsevanemad peavad riigikeele õppimist oluliseks ja pooldavad keelekümbelusmeetodit. Samuti nendivad nad, et neil on emakeele (vene keele) õpetamisel suur koormus, sellele lisaks on keeruline leida eestikeelset keelekeskkonda ja tegevusi lapse eesti keele õppe toetamiseks väljaspool lasteaeda. Vanemad peavad jääma lootma, et lapsed õpivad ise eesti keele ära (Lambakahar, 2015). Janika Kilk (2018) uuris Jõhvi lasteaedade näitel lasteaiaõpetajate teadlikkust keeleõppe meetoditest, et toetada muukeelset last eesti õppekeelela rühmas. Uuringust selgus, et 56,7% õpetajatest ei saanud muukeelse lapse

keelelist arengut toetavat koolitust ning 66,7% lasteaedadest puudub keeleõpet toetav süsteem. Raskendavaks asjaoluks oli väga suur hulk muukeelseid lapsi ühes rühmas. On välja toodud, et keeleõppe teeb keeruliseks keelebarjäär vanemate ja õpetajate vahel. Kuid paljud lapsevanemad eelistavad sellele vaatamata eestikeelseid rühmasid. Õpetajad on suurtest rühmadest ülekoormatud ja ei suuda kõigile lastele võrdseid võimalusi ning keeletuge pakkuda (Kilk, 2018).

Enamus lapsi maailmas kasvab nüüdisajal kakskeelses või mitmekeelses keskkonnas. Keelt võib õppida erinevas vanuses. Vaidluse all on ka see, milline peaks olema sobiv keelekeskkond noorele keeleõppijale. Olulisel kohal on emakeele rääkijaga samavõrdse ja mitmekesise keelekeskkonna loomine ning võimalus praktiseerida keelt nii õpperuumis kui ka väljaspool õpperuumi. Keskkond peaks olema võimalikult autentne, et anda õppijale võimalus tunda end ühiskonna osana ja saavutada emakeele rääkijale lähedane keeleoskus. (Pinter, 2012, lk 103–104)

Ida-Virumaal on paljudes piirkondades vähe eesti keelekeskkonna loomise võimalusi. Paljud muukeelsed lapsevanemad panevad lapsed eesti õppekeele rühmadesse. Õpetajate koormused on suured ja abi täiendava keelekeskkonna loomiseks on vähe. Õpetaja vajab teadmisi keelt toetavatest metoodikatest, meetoditest, koostööpartneritest ja projektidest, et võimaldada muukeelsetele lastele mitmekesist ja huvitavat keelekeskkonda.

Töö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamus toetava eestikeelse keskkonna loomise võimalustest muukeelsetele lastele Ida-Virumaal ning osundada vajadusele kaasata koostööpartnereid, et toetada laste eesti keele arengut.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised meetodid, projektid ja algatused toetavad eesti keele õpet lasteaia õppeprogrammi osana õpetajate kui praktikute pilgu läbi Ida-Virumaal?
- Milliseid mitteformaalseid eesti keelekeskkonna võimalusi on muukeelsetele lastele lisaks alushariduse põhiprogrammile õpetajate hinnangul Ida- Virumaal?
- Milliseid koostööpartnereid, sealhulgas kogukonna liikmeid, on õpetajad kaasanud eesti keelekeskkonna loomisel?
- Milline on õpetaja valmisolek luua lasteaiaaalistele lastele täiendavat eesti keelekeskkonda ja kaasata koostööpartnereid?

Laiema ülevaate saamiseks viiakse läbi ankeetküsitlus Ida-Virumaa lasteaedades. Valimiks on õpetajad, kellel on kogemus ja kokkupuude eesti keele õpetamisega lasteaias muukeelsetele lastele.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade keele omandamise keskkonnast, toetudes teaduskirjandusele, teadusartiklitele, seadustele, riiklikele õppekorraldusdokumentidele ning varasematele uurimistöödele. Töö teises peatükis käsitletakse empiirilist osa, uurimuse eesmärgi, uurimisküsimusi, meetodikat, valimit, andmetöötlusmeetodit ja uurimisprotseduuri. Töö kolmandas peatükis esitatakse uurimistöö tulemused ning analüüsitakse saadud tulemusi statistiliselt. Analüüsi tulemuste põhjal pannakse kokku arutelu ning tehakse järeldused ja kokkuvõte.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE KEELE OMANDAMISEST JA KEELEKESKKONNAST KOOLIEELSES EAS

Teoreetilises osas antakse ülevaade keele omandamise põhimõtetest ning teise keele omandamisest, erinevatest keeleõppemeetoditest ja mitmekesise keelekeskkonna loomise võimalustest, koostööpartnerite vajalikkusest ning kaasamisest. Välja on toodud näited keeleõppe korraldustest välismaal. Teoreetilises osas on toetunud teaduskirjandusele, teadusartiklitele, seadustele, riiklikele õppekorraldusdokumentidele ning varasematele uurimistöödele. Teoreetiline osa on jagatud alapeatükkideks.

1.1. Keele omandamise keskkond

Üldiselt arvestatakse, et keel, mille laps omandab kolmandaks eluaastaks, on tema emakeel ehk K1. Emakeele omandab laps tavaliselt kodus, selles keelekeskkonnas, kus ümbritsevad inimesed räägivad seda keelt ehk siis emakeelt (Saville-Troike, 2012). Keeleomandamise käsitlusi on erinevaid. Noam Chomsky teooria põhines suuresti argumendil, et keelevõime on inimesel kaasasündinud. Keeleoskust käsitletakse kui eraldi struktuuri, mis ei seostu teiste kognitiivsete võimetega ning ei ole niivõrd seotud keskkonnaga (Vihman, 2018). Biheivioristliku käsitluse teooria kirjeldab nii esimese kui ka teise keele õppimist sarnaselt. Keelt õpitakse keelekeskkonnas keele fraase järgi korrates, millest tekib harjumus. Oluliseks osaks on grupipõhine suhtluseesmärk, mis toetab keeleõppe motivatsiooni (McLaughlin, 1981). Piaget aga peab keskkonda väga tähtsaks, sest lapse areng ja keele õpe toimub keskkonna ja lapse omavahelises dünaamikas. Sarnase teooriaga kirjeldab ka Vöygotsky lapse keelearengut. Oluline on kõigepealt lapse ja vanemate omavaheline kõne. Sotsiaalne suhtlus ja keskkond, koos lapse kõne arendamisega, aitavad kaasa lapse terviklikule arengule (Krull, 2018, lk 58–61).

Keeleõpet on võimalik seostada kasutuspõhise käsitlusega. Keelt õpitakse kasutamise käigus, milleks on vajalik keskkond ja teised keele kasutajad (Vihman, 2018). Michael Tomasello (2003, lk 144–242) uurib sotsio-pragmatilist konstruktivismi, milles keskendutakse kahele kognitiivsele oskusele. Esiteks peab vestleja mõistma ja tabama

kaasvestleja kavatsusi ning teiseks on oluline kõnemalli ja mustri leidmise oskus. Nii on võimalik eristada vestluse eesmärgi. Tomasello peab oluliseks kultuurilist seostamist keelega. Karpfi (1991, lk 341) järgi on keel iseorganiseeruv süsteem, kus esialgne terviklik keelesüsteem on jäik ja hakkab hargnema, kui kogu keele keerukuse arusaam on saavutatud. Olulised on seosed ja reeglipärasus.

Tavaliselt õpitakse teist keelt kindlas õpperuumi keskkonnas, kus ainukeseks keele esindajaks on õpetaja, kes loob õppimiseks vajaliku keskkonna ja järgitakse rutiinseid tegevusi. Selline keeleõpe on küll tõhus, kuid tihti on puudu autentse keelega kokkupuude (Lightbown, Spada, 2017, lk 123–124). Teise keele õppimise peamine eesmärk peaks olema õppija ettevalmistamine adekvaatseks toimimiseks sotsiaalkultuurilistes olukordades, selleks tuleb õpetajal enda kõrvale kõnelema kutsuda ka teisi sihtkeele esindajaid. Kui keelt on harjutatud, tuleb anda õppijale võimalus seda ühendada kultuuri ja kontekstiga. Oluline on, et keel oleks kasutajakeskne ja seda oleks võimalik kasutada paljudes erinevates olukordades ning mõista selle seost ümbritsevaga (Eskildsen, Theodorsdottir, 2015, lk 150–163). Keelt on võimalik õppida ka täielikult loomulikus keskkonnas. Näiteks mänguväljakul, teiste sihtkeelsete lastega koos tegutsedes, vaadates meelepäraseid saateid jms. Sellises keelekeskkonnas puutub õppija kokku mitmesuguste konstruktsioonide, laia sõnavara ning erinevate sihtkeelekasutajatega, tulles toime mitmekülgses keele väljakutsetes. Sellises keskkonnas ei ole rõhk vigadel ja sihtkeele kõneleja keskendub rohkem infovahetusele (Karchu, 2010, lk 172–178; Lightbown, Spada, 2017, lk 123–124). Erika Hoff jt (2019, lk 139–143) on selgitanud, et keele põhiülesanne on suhelda teistega sihtkeeles ning mida rohkem laps suhelda oskab, seda rohkem on ta sotsiaalselt kaasatud, suudab teistega mängida, edastada oma tundeid, hoiakuid ja arvamusi.

Keele õppimiseks on palju võimalusi ning keeleõppe tähtsus, motivatsioon, meetodid ja eesmärgid võivad erineda nii sotsiaal-kultuurilistes kooslustes kui ka ühiskondades. Sellest oleneb suuresti ka teise keele väljund. (Curtain & Pesola, 1994, lk 11)

Kokkuvõtteks peab olema keelel sotsiaalne otstarve ja kokkupuude sihtkeele kasutajatega. Keel on süsteem ja kultuuriline osa ning selge peab olema keele õppimise eesmärk. Kuid erinevates ühiskondades võivad eesmärgid erineda.

1.2. Mitmekesise keelekeskkonna vajalikkus ja koostööpartnerite kaasamine

Hymes, Halliday, Wilkins, Widdowson, Beer ja Candlin ning paljud teised keeleõppe uurijad on esile tõstnud sotsiaal-kultuurilise aspekti, kus peetakse tähtsaks, et keeleõpe peab olema tähendusrikas kogemus õppija jaoks (Richard-Armato, 1988, lk 18). Uus sõnavara koos tähenduste sügavama mõistmisega tekib keelepiire laiendades ja keelt praktiliselt kasutades, tänu sellele paraneb ka hääldus ja keelteadlikkus. Tulemuseks on grammatiliste struktuuride välja kujunemine. Keele arengu positiivne ja loomulik liikumine loob ka armastuse keele vastu. (Baker, 2000, lk 54–55)

Tavaliselt on kakskeelsel lapsel üks keel rohkem arenenud kui teine, sest keelekeskkonnad ei ole võrdsed ja ta kuuleb ühte keelt rohkem kui teist. Keelesisendit suurendades paraneb ka lapse keeleoskus (Hoff jt, 2012, lk 1–27). Barbara Z. Pearson (1997, lk 41–58) on leidnud, et keele omandamine lapseas ja sõnavara rohkus on tihedalt seotud mõlemas keeles saadava sisendiga. Kui laps saab ühes keeles sisendit vähem kui 20% kogu päeva jooksul, siis on keele õppimine minimaalne. Kui keelt ei õpita selle loomulikus keskkonnas, piirdub sõnavara vaid õpetaja omaga keeletunnis ja kasutatud õppematerjali sisuga. Sellisel juhul on keelekasutus lihtsustatud ja kunstlik ning ei tekita arusaama, et keel on kommunikatsiooni vahend. Samuti ei pruugi õppija olla eriti motiveeritud, sest keel on vaid akadeemiline vahend ja ta ei teadvusta keeleõppe eesmärke (Kikerpill, Kingsepp 2001, lk 8–9).

Alushariduses on oluline kaasata keeleõppesse lapsevanemate ja õpetajate organisatsioone ning kogukonna tegevust ja tõekspidamisi. Selline mitmetahuline kaasamine annab rikastatud võimalusi keele omandamiseks ja tähendusrikka sisendi, mis vormib õppijaid ühiskonna osaks. Keele õppimine noores eas annab suurepärase võimaluse kogeda erinevaid kultuure ning aitab lapsel seostada seda oma kultuuriga. Positiivne kultuuriline sisend läbi võõrkeele loob autentse ja sisuka keelekeskkonna ning loob lapsele parema eneseteadvuse (Curtain & Pesola, 1994, lk 9-11). Mitmekeelses keskkonnas on õpetaja sillaks haridusasutuse, lapsevanema, eri keelte ja kultuuride vahel. Kuna lapsed suhtlevad väljapool kooli teiste lastega, vanematega ja sugulastega, on lapse keeleõppe edukusel mõjutavaks teguriks kogukonna suhtumine keeleõppesse ja õpetajasse (Rannut, M. jt, 2003, lk 320). On oluline tekitada huvi keele vastu. Lapsevanemad, kes on positiivse suhtumisega, aitavad kaasa lapse edukale keeleomandamisele. Samas lastel, kelle vanemad eeldavad ebaõnnestumist, on raskem tulemusteni jõuda (Baker, 2000, lk 74).

Eestis ei ole haridusasutused lapsevanemaid ja kogukonnaliikmeid eriti süsteemselt kasutanud ning see jääb rohkem vajaduspõhiseks. Kuid on asutusi, kus korraldatakse üritusi, kuhu kaasatakse ka muukeelseid vanemaid, näiteks korraldatakse keelekohvikuid. Lapsevanemate järjepidav kaasamine lapse haridusasutuse tegevusse annab neile suurema võimaluse olla toimuvaga kursis ja ka ise ideid välja pakkuda. See tugevdab kontakte vanemate ja haridusasutuse vahel (Uibu & Narusson, 2020). Ühtehoidva kogukonna kujunemiseks peab kogukonna liikmetel olema siduvaid elemente ja jagatud identiteet. Ühine tegevuseesmärk aitab seostuda kodukoha traditsioonide ja emotsionaalse tähendusega (Uibu & Narusson, 2020). Õpetajatele jääb tihti kogukonnasuhete parandaja roll, kus ta seob lapsevanemad ja lapsed haridusasutusega ning kogukonnaga. Vanemate kaasamine kogukonna ja haridusasutuse töösse loob vanematele osalustunde. Haridusasutus saab vanematele pakkuda koolitusi ja ühistegevusi lastega ning lapsevanemad saavad omalt poolt aidata kaasa õppetöö mitmekesistamisele, asutuse arendamisele ning huvi- ja vabaajategevuste korraldamisele. (Uibu & Narusson, 2020)

Ainult haridusasutuses keele õppimisest jääb tihti väheks, kuna keelesisendit napib. Lastel on raske luua seost õpitava keele ning kultuuriga. Tähendusrikka seose loomiseks keelega vajab laps keele sotsiaalkultuurilisse ruumi kaasamist. Selleks peavad erinevad osapooled - õpetajad, lapsevanemad, kogukond jt tihedat koostööd tegema.

1.3. Keelekeskkonna loomine ja koostööpartnerite kaasamine erinevates riikides

Tänapäeval liiguvad inimesed teistesse riikidesse nii töökohtade, sõjategevuse, majanduslikult ja isegi vaimselt raskete olukordade kui ka puhkusereiside pärast. Sageli jäädakse elama teise riiki, kus on perele soodsamad või meeldivad tingimused. Selline rahvaste ränne on tekitanud olukorra, kus paljudes riikides saavad kokku erinevat keelt ja kultuuri kandvad inimrühmad, kes peavad hakkama õppima riigikeelt ning sulanduma selle riigi kultuurikeskkonda. See ei tähenda, et inimene peab automaatselt võõrduma oma keelest ja kultuurist, kuid annab juurde lisavõimalusi uues olukorras hakkamasaamiseks ja elukorraldustega toimetulekuks. (Pinter, 2012, lk 103–104)

Soome on kakskeelne riik, kus riigikeelteks on soome ja rootsi keel (Suomen perustuslaki, §7). Soome väärtustab keeleõppe juures kõrgelt kultuuriliste tegevuste seostamist keelega. Mitmekeelne õpilane peab tundma nii oma keelekultuuri väärtust ja seostatust sellega kui ka uue õpitava kultuuri sisu. Sellisel juhul väärtustab õppija keelt ja on motiveeritud õppima

erinevaid keeli (EOP, 2016: 39–41). Soomes on mitmeid riiklikult rahastatud programme, mis toetavad mitmekeelsuse arengut. Kvalifitseeritud keeleõpetaja võib korraldada keeleõpperinge lastele, kelle teine keel vajab tuge. Ringid koosnevad vähemalt neljast lapsest ja on lastele vabatahtlikud ning tasuta. (Weaver, 2013)

Saksamaal jaguneb saksa keele õppe toetamine kaheks võimaluseks. Kasutatakse igapäevategevustega lõimitud õpet või regulaarseid saksa keele lisatunde kvalifitseeritud keeleõpetaja juhendamisel (Gagarina jt, 2014, lk 139–148). Saksamaal peavad kooliminevad lapsed läbima keeleoskuse katsed. Katsetest on tihti näha, et kakskeelsed lapsed on kooli minnes saksa keeles tunduvalt nõrgemad, kui ükskeelsetest peredest pärit lapsed, isegi siis, kui nad on läbinud saksakeelse eelkooli (Gagarina jt, 2014, lk 139–148). Seda asjaolu mõjutab Saksamaa keeleline ideoloogia, kus suhtutakse vähemuskeeltesse, kui lugemisoskust kahjustavasse faktorisse ja keskendutakse suures mahus saksa keelele ja kultuurile, mille tulemusena on muukeelsetel lastel keeleõppemotivatsioon madal ning õpitud keel grammatikapõhine (Paff, 2011).

Iirimaal otsustati iiri keele oskuse parandamise ja populaarsuse tõstmiseks 2000. aastate algul keeleõpetamise suunda muuta. Selleks tuli keelele leida sotsiaalne ja kultuuriline otstarve, milleks loodi erinevad keele kasutamise võimalused (O’Ceallaigh & Dhonnabhain, 2015, lk 184; O’Laoire, 2005). Iirimaal on lastel alushariduse omandamiseks mitmeid erinevaid võimalusi. Valida on era-, vabatahtlike ja kogukonnaasutuste vahel. Üheks vabatahtlikuks organisatsiooniks, mis toetab iiri keele õpet, on *Na Naíonraí Gaelacha*, mis toetab *naionraid*. *Naíonra* on 3–5-aastastele lastele mõeldud varajase keelekümluse ring, mida juhendab algkooliõpetaja. Selles vanuses lapsed õpivad mängu kaudu ja seda tehakse iiri keele keskkonnas. Ringiga püütakse luua lapsele loomulik keskkond keeleõppeks (Gaeloideachas). Organisatsiooni üheks eesmärgiks on kaasata lapsevanemaid ühistegevusse, et keel oleks sotsiaalne ja ühiskondlik väljund, kus antakse peredesse kaasa traditsioonilisi riime, lastelaule ja loetakse ette raamatuid, samuti jutustatakse rahvalikke lugusid ning jagatakse lapsevanematele infot keele toetamise võimalustest (Mhathuna, Mac Con Iomaire, 2022, lk 80, 86, 96).

Walesis on nelja erinevat tüüpi koole: kõmrikeelsed, kus inglise keelt õpitakse võõrkeelena; inglisekeelsed, kus kõmri keelt õpitakse võõrkeelena ja kõmri keele keelekümluse koolid. Eelkooliealised 3–7-aastased lapsed peavad Walesis kõik õppima kõmri keelt, et saada kätte kõmri keele algteadmised (Welsh Assembly..., 2008, lk 4; Laugharne, 2007, lk 214–215).

Dr Celine Healy (2021) tõstab esile, et keele õppimisel edu saavutamiseks tuleb luua üksused, mis kõik töötavad koos ja toetavad üksteist. Üksuse keskmes peavad olema tugevad õpetajad, sest ükskõik, kui hea plaan on keele arenguks loodud, peavad õpetajad olema toetatud ning väga teadlikult keelt õpetama ja lapsi suunama.

Walesis peetakse oluliseks võimalust kogeda kahte keelt ja kultuuri kõrvuti. Nii on tegevusse seotud terve kogukond, et ehitada vundament laste tulevikuks, kus nad on täisväärtuslikud kogukonna liikmed ja saavad hakkama kakskeelsel tööturul. Lapsed õpivad tihti koos vanematega ja luuakse erinevaid keele keskkondi, kus oleks võimalik kõmri keelt praktiseerida (Welsh Assembly..., 2008, lk 27). Walesi valitsus on välja töötanud erinevad võimalused ka vanematele, kes soovivad nii enda kui ka lapse keeleoskust parandada. Selleks on loodud väikelapse ja vanema grupid „*Cylch Ti a Fi*“, sellises grupis käivad koos vanemad, kes soovivad luua lastele kõmri keelekeskkonda ja ise praktiseerida keelt loomulikus keskkonnas. Grupis viiakse läbi erinevaid kõmrikeelseid mängu, lauldakse laule ja räägitakse või loetakse kõmrikeelseid raamatuid. Selliseid grupe on Walesis üle 500 (Mudiad Meithrin, i.a). Mudiad Meithrin (i.a) on vabatahtlik liikumine, mis on spetsialiseerunud Walesi keskmise tasemega alushariduse pakkumisele, sealhulgas lasteaiarühmadele. Nad korraldavad vanematele ja väikelastele keelemängu rühmi ja vanematele lastele (2–4 a) mängugruppe, kus käivad lapsed juba iseseisvalt ja veedavad kohapeal lühikese aja mängimiseks. Kõmri keele seltsi ehk *Cymraeg*-i andmetel toimub läbi mängu ka keeleõpe (*Cymraeg*). Kohalikud omavalitsused on valinud kõmri keele algatajad või eestvedajad „*Mentrau Lath*“, kes korraldavad keele hoidmist ja kasutamist kogukonnas. Korraldatakse ujumistrenne, noortele vanematele lapsevankriga jalutamise trenne jms, kus kasutatakse suhtlemiseks kõmri keelt. Samuti korraldatakse suuremaid pereüritusi nagu perepäevad, lastevanemate klubid, muinasjutupäevad jms. Lastele korraldatakse erinevaid üritusi, moodustatakse spordiklubisid, luuakse telefonirakendusi, et noored õpiksid kasutama ka sotsiaalmeedias kõmri keelt. Uusi keelekasutajaid kutsutakse ja kaasatakse erinevatesse kogukonnaüritustesse, et oleks võimalikult palju keelekontakti. Motoks on, et keelt peab uhkusega oskama (The Mentrau laith, i.a). Mentrau laith (i.a) on kogukonnale toetuv organisatsioon, mis hoiab kõmri keele profiili. Mentrau laith saab toetust nii riigilt kui ka kohalikest ettevõtetest. Walesi valitsus peab pikemas perspektiivis oluliseks anda võimalusi, et veelgi laiendada alla viieaastaste laste keelekeskkonda, sest see loob tugeva põhja tulevastele kõmri keele kõnelejatele. Samuti peetakse oluliseks, et lapsevanemad ja

hooldajad oleksid teadlikud erinevatest keelekeskkonna loomise võimalustest (Welsh Assembly..., 2017, lk 35–37).

Kokkuvõtteks tuleb märkida, et paljudes riikides on väljatöötatud erinevad keeleõppe ja keeleteotussüsteemid. On ühiskondi, kus keskendutakse grammatikale ja keele puhtusele ning keel on klassiruumipõhine, aga muukeelset kogukonda seotakse vähe sihtkeele kogukonnaga. Kuid kui väärtustada erinevaid kultuure ja keeli ning toetada muukeelse lapse emakeele arengut võrdselt sihtkeele arenguga, on võimalus siduda muukeelne laps tervikliku ühiskonna osaks. Keeleõpe võib olla ka ühe ühiskonna ja rahva ühine otsus ning ettevõtmine, kus peetakse tähtsaks kogukonna toetust ja ühiseid eesmärke. Keeleõppe keskmes on teadlikud õpetajad, kes kaasavad õppekorraldusse lapsevanemad, kohalikud ettevõtted ja kogukonna. Hinnatakse koostegemist ja erinevaid võimalusi nii kultuuri kui ka keele arenguks, et lapsel oleks selge seos keele kui sotsiaalkultuurilise osaga. Erinevate keeleõppe eesmärkidega kaasnevad erinevad tulemused, milles keelt nähakse kui väljakutset või sotsiaalset ja kultuurilist osa elust.

1.4. Teise keele omandamine

On leitud, et lapsed, kes saavad enne kolmandat eluaastat kvaliteetset ja rohket keelesisendit mitmes keeles, on hiljem lugemises ees ja fonoloogiliselt teadlikumad kui need, kes alustavad teise keele õppega alles koolieas. Varajase keeleõppega peab kaasnema ka piisav ja kvaliteetne keelesisend ja õpetamine (Kovelman jt, 2008, lk 203–223; Kärtner jt, 2006, lk 6–7). Sarnase uuringu tõstab esile ka Colin Baker (2000, lk 79–81), kes on oma raamatus välja toonud *Joy Hirschi New Yorgi Cornelli Ülikooli Meditsiinikeskuse* neuroloogiaosakonna uuringu, kus avastati, et enne kolmandat eluaastat omandatud erinevad keeled talletuvad ajus sarnaselt emakeele omandamisega. Hilisemalt õpitud teine keel talletub ajus erinevates piirkondades.

Teist keelt võib omandada erinevalt, puutudes sellega kokku nii keele loomulikus keskkonnas kui ka klassiruumis. Teise keele oskus sisaldab tavaliselt nii suulise ja kirjaliku kõne kui ka grammatiliste vormide omandamist (Dixon jt, 2021, lk 9). Keelt õpitakse vastastikusel usaldusel, toetusel ja austusel ning selleks on loodud turvaline keskkond, mis on loov, autentne ja dünaamiline (Larsen-Freeman & Anderson, 2016). Keeleõpe peaks toetama õppija identiteeti ning seonduma kultuuri ja kunstiga (laul, tants, kunst, rütm, kontserdid, teater). Keeleõppekeskkond peab olema õppijale vastuvõetav ja mugav,

õpperuum helge ning õpetaja ja õppija suhe meenutama lapse ja lapsevanema suhet. Kasutada tuleks mängulisust (Larsen-Freeman & Anderson, 2016; Richards & Rodgers, 1986, lk 142–149). Keele õppimine noores eas annab suurepärase võimaluse kogeda erinevaid kultuure ja multi-kultuuri erinevaid elemente ning seost lapse oma kultuuriga. Positiivne kultuuriline sisend läbi võõrkeele loob autentse ja sisuka keelekeskkonna ning annab lapsele parema eneseteadvuse. (Curtain & Pesola, 1994, lk 9–11)

Lastel on kaasasündinud valmidus mitmekeelsuseks. Keele eesmärk on suhtlemine ja oma identiteedi näitamine. Keel on oluline, sest selle abil antakse edasi informatsiooni, luuakse suhteid, mängitakse mängu, jutustatakse lugusid ja leitakse sõpru. Keele õpetamist ei saa sundida, vaid selleks tuleb luua sobiv keskkond. Lapse keeleline areng ei vaja pidevat korrigeerimist, sest pidev parandamine ja sunnitud kordamine ei ole erinevate uuringute põhjal tulemuslik. Laps ei tohiks keele õppimist seostada ärevuse, konfliktide ja negatiivsusega. Keele õppimine on pikaajaline individuaalne protsess (Baker, 2000, lk 71–73). Koolieelses eas ei õpi laps keelt teadlikult, vaid teeb seda märkamatuks läbi mänguliste tegevuste, matkides teisi lapsi ja täiskasvanuid aktiivsetes suhtlusolukordades koos ehedate emotsioonidega. Lapsed on uudishimulikud ja seetõttu on neil ka suurem õpimotivatsioon. Selles vanuses lapsed ei karda teha vigu ning nad suudavad meelde jätta rohkem sõnu, sõnaühendeid ja lauseid. Laste keeleõppes on suur osa suhtlemissoovil, mis toetab laste võõrkeeleõpet (Kärtner jt, 2006, lk 15). Teise keele omandamine saab olla edukas vaid juhul, kui see toimub loomulikus protsessis sarnaselt emakeele omandamisega. Esimene keele omandamise etapp on sihtkeelest arusaamine ning sellele reageerimine (Rannut, 2003, lk 2–5). Keeleõppe puhul on oluline huvitavus, aktiivsus ja jõukohasus ning õpetamisprotsessis peab meeles pidama, et teises keeles õppijaid tuleb eriti algstaadiumis toetada rohkem ning nende hindamisel tuleb lähtuda teise keele omandamise loomulikust arengust (Kitsnik, 2021). Teise keele õppimine võiks toimuda lasteaias väiksemates rühmades ja vajadusekorral peab saama laps individuaalset tuge ja juhendamist (Kulderknup, 2009, lk 55–56).

Kokkuvõtteks võiks öelda, et lapsed, kes alustavad teise keele õpinguid juba varases eas, võivad saavutada teiste ees eelise, sest laps omandab keele sarnaselt emakeelega ning see toimub märkamatuks. Lapsel on olemas loomulik uudishimu ja julgus keelt kasutada. Kuid silmas tuleb pidada, et lapsel oleks aega keelt harjutada ning sisend oleks piisav ja kvaliteetne, kuid formaalses haridussüsteemis jääb nendest tihti puudu. Keeleõppekeskkond

peab olema lapse identiteeti toetav ja vabalt suhtlemist võimaldav. Selleks, et laps saaks võimalikult mitmekesise ja kvaliteetse keelesisendi, peaks keskkond soosima keeleõpet, milleks on mitmeid erinevaid meetodeid.

1.5. Keeleõppe meetodid ja metoodika

Keeleõppeks on välja töötatud erinevaid meetodeid, et keeleõpet edukamaks ja huvitavamaks muuta. Meetodite väljatöötamine on elukestev protsess. Nii palju, kui on erinevaid keeli, on ka vajadus erinevate meetodite järgi jätkuvalt suur. Sihtkeele õpetajale on suureks abiks erinevate mudelitega tutvumine ja nende edasiarendamine keeleõppe protsessis. Paljud keele õpetajad on hakanud keele õpetamiseks valima uuenduslikke keeleõppe meetodeid, mis põhinevad suhtlemisel, tähenduslikkusel ja kogemuste jagamisel. Teised on aga jäänud vanemate ja traditsiooniliste meetodite juurde (Ricard-Armato, 1988).

Keeleõpetajate töö lasteaia tegevustes põhineb suurel määral kogemusel, kursustel õpitul, kirjandusest loetul, mitmesugustel keeleõpetamise meetoditel ning kolleegidega suheldes. Erinevate keeleõppe suundade ja metoodikate tundmine annab keeleõpetajale võimaluse neid hinnata ja kontrollida kasutamise sobivust. Keeleõpetaja saab õpetamistegevusi mitmekesistada sobivate vahenditega (Kärtner jt, 2006, lk 4). Edelenbos, Johnstone ja Kubanek (2006) rõhutavad selgelt võõrkeele õppimiseks eraldatava aja olulisust ja mitmekesisust. Samas iseloomustab alushariduses üldist olukorda suur kõikumine nädalas võõrkeeleõppele kuluva aja, õppetegevuste sageduse, mahu ja jaotuse osas. Tihti on keele õppimisel aeg ja keskkond piiratud, kuna laste õppetegevused lasteaias on tihedalt planeeritud ja keeleõppe suurendamine toimub teiste tegevuste arvelt. Igasugune ajaline piirang mõjutab kuulamise, rääkimise, lugemise ja kirjutamise oskust. Keelekeskkond lasteaias on tihti ühekülgne ja õpitud keel piiratud sõnavaraga (Edelenbos jt, 2006). Keeleõppe protsess peab lapse aktiveerima, sisaldama loomingulist osalemist ning individualiseeritud õppemeetodite kasutamist ja mitmekesist keele sisendit (Döeny, 2005, lk 29–30). Õppija peab saama oma tundeid turvalises keskkonnas väljendada ning õhkkond peab olema rahulik. Õppetööd peaks toimuma gruppides (Richards & Rodgers, 1986, lk 99–105).

Audiolingvaalne keeleõppemeetod sobib väikelastele, sest see õppeviis arendab kõnet. See meetod on võrdlemisi mehaaniline, sest meelde tuleb jätta väljendeid, sõnu ja lausemalle. Keeleõpetaja ülesanne on keele omandamine teha võimalikult mänguliseks (Kärtner jt, 2006,

lk 6). Keele oskus saavutatakse rutiinselt ja pidevalt, sõnu, fraase ja samu võtteid korrates ning drillides. Tööd korraldab peamiselt õpetaja ja suhtlus toimub valdavalt õppija ja õpetaja vahel. Vähe pööratakse tähelepanu emakeele ja sihtkeele omavahelistele seostele ning ei keskenduta palju keele struktuuri omandamisele (Cook, 2012, lk 242–247; Richards & Rodgers, 1986, lk 44–48).

Käsitäitmispõhine meetod seostab otseselt esimese ja teise keele õppimise omadused. Keele- õpet alustatakse sarnaselt lapsena õpitud esimese keelega. Fookus on sõnavaral ja mõistmisel, kuid grammatika omandatakse induktiivselt. Keeleõpe peaks olema lõbus ja meeldiv. Kiire progress ei ole oluline, vaid oluline on piisav sihtkeele sisendi maht. Kasutatakse palju igapäeva situatsioonide rollimänge. Vigu peetakse loomulikuks ja õppija annab ise märku, kui on valmis suhtlema. Õppijad jälgivad õpetaja mitteverbaalset tegevust ja siis kuulavad käsku, et luua seos tegevuse ja keele vahel. Õppija ja õpetaja suhe meenutab lapse ja lapsevanema suhet, seetõttu sobib meetod pigem algajatele ja lastele (Larsen-Freeman & Anderson, 2016, pt 8).

Ülesandepõhine meetod tähendab seda, et õpitakse ülesandeid ja probleeme lahendades. Õpetaja valib õppekeskkonna arvestades õppija võimeid. Keeleõpe seostatakse tihedalt keelekeskkonnaga õpperuumis, kuid see võib olla ümbritseva maailmaga vähe seostatud. Õpetaja on keskkonna looja ja organiseerija ning on õppijale toetaja ja keele ekspert. Keel on ülesannete lahendamisel pigem vahend kui konkreetne eesmärk. Ülesandepõhine keeleõppemeetod sobib pigem mitte akadeemiliseks õppeks ja noorematele õppijatele. Miinuseks võib pidada selle meetodi juures seda, et ülesande lahendamiseks peaks õppija ise vajaliku keele väljundi leidma (Cook, 2012, lk 256–263). Kärtner jt (2006) on öelnud, et ülesandepõhise meetodi puhul pööratakse rõhku kolmele keele omandamise põhitingimusele, milleks on kokkupuude nii rikkaliku, loomuliku kui ka suulise ning kirjaliku keelega. Võimalus on kasutada keelt mõtete, vajaduste, arusaamade ja tunnete väljendamiseks ning kuulata ja aru saada inimeste väljendatud mõtetest, tunnetest, nõuannetest ja korraldustest.

Loomulik meetod on otsene vastand audiolingvaalsele meetodile. Õppimisel jälgitakse keele omandamise loomulikku kulgu. Õpikeskkond peab olema loomulik ja turvaline. Keskendutakse eelkõige kõnekeelele ja sisu õpitakse objektide ja tegevuste kaudu. Õpetaja kasutab ainult sihtkeelt ja toetavateks elementideks on žestid, ilmekus ja pildid. Keele abil antakse edasi tähendusi ja teateid. Sobib algajatele õppijatele, sest paljud tegevused on

seotud mänguga (Kärtner jt, 2006; Richards & Rodgers, 1986, lk 128–129). Loomulikule meetodile sarnane on kommunikatiivne meetod, mis näeb keelt kui sotsiaalset nähtust ja keskendub suhtlemisele. Meetod näeb ette, et keelt õpitakse võimalikult loomulikus keskkonnas. On oluline õpitava keelega palju kokku puutuda ja kasutada seda tähendusrikastes olukordades. Õppija peab keelt õppima loomuliku protsessina tehes vigu ja neist õppides. Õppeks kasutatakse rollimänge, kindla eesmärgiga suhtlusolukordi ja infolünga ülesandeid. Õpperuumis kasutatakse mõtestatud keelelisi ülesandeid, kus õpetaja jääb tahaplaanile ja õpilane on aktiivne ning teeb koostööd kaasõppijatega (Cook, 2012, lk 247–256; Kärtner jt, 2006; Richards & Rodgers, 1986, lk 113–120). Ühisõppe meetodi keskmes on samuti inimesed ja isiksused, keelt õpitakse vastastikusel usaldusel, toetusel ja austusel ning selleks on loodud turvaline keskkond, mis on loov, autentne ja dünaamiline arenguprotsess. Meetod on väljakujunenud humanistlikest vaadetest (Larsen-Freeman & Anderson, 2016).

Sugestiivne keeleõppe meetod on uuenduslik meetod, mille on välja töötanud Georgi Lozanov, kes väidab, et keeleõpe ei saa olla sisukas, kui õppijal on tekkinud psühholoogiline barjäär: ebakindlus ja hirmud. Selleks kasutab õpetaja erinevaid rahustavaid või lõbusaid võtteid nagu muusika või näitemängulised tegevused. Õpetaja valdab õppija emakeelt ning vajadusel selgitab dialooge, tegevusi või grammatikat. Toetatakse õppija identiteeti ja seotakse kultuuri ja kunstiga (laul, tants, kunst, rütm, kontserdid, teater). Keeleõppekeskkond peab olema õppijale vastuvõetav, kus tal on mugav. Õpperuum on helge ning õpetaja ja õppija suhe meenutab lapse ja lapsevanema suhet. Dialooge õpitakse muusika saatel, millele ja järgnevad mängud ning harjutused (Larsen-Freeman & Anderson, 2016; Richards & Rodgers, 1986, lk 142–149).

Lisaks on teise keele õppemeetoditena kasutusel LAK-õpe ehk lõimitud aine- ja keeleõpe, mis tugineb kasutus- ja sisupõhisel õppel ning selles kasutatakse huvitavaid, aktiivseid ja õppijale jõukohaseid õppematerjale ning tegevusi. Samuti toetavad keeleõpet erinevad aktiivõppe meetodid nagu näiteks erinevad mängud, mosaiikülesanded, millegi loomine ja arvamuste vahetamine (Kitsnik, 2021). LAK-õpe katustermin ning üheks LAK-õppe vormiks on keelekümbelus (Mehisto jt, 2010). Õppija peab saama oma tundeid turvalises keskkonnas väljendada ning õhkkond peab olema rahulik. Õppetööd tehakse palju gruppides ja vead on õppimise loomulik osa ning õpetaja parandab vigu vaid siis, kui õpilane või kaasõpilased ei suuda seda iseseisvalt teha (Richards & Rodgers, 1986, lk 99–105).

Tulemused näitavad, et lasteaialastele on keeleõpe meeldivam, kui tegevused on seotud mängulise liikumise ja tegutsemisega, milles on arvestatud lapse arengulisi võimeid. Kõige rohkem eelistatakse tegevusi, mida lapsed teevad loomulikult nagu laulmine, laulumängud ja näitlemine, sellistes tegevustes on lapsed loomulikult ja ilma piduriteta (Brumen, 2010, lk 717–732).

Eesti lasteaedades kasutatakse palju erinevaid metoodikaid ja rühmadel on võimalus valida projekte ja suundasid, mille järgijateks lasteaed või õpetaja otsustavad olla. Erinevate lasteaedade kodulehtedelt on võimalik saada ülevaade erinevatest metoodikatest, suundadest ja projektidest. Lasteaia kodulehtede informatsiooni alusel saab tõdeda, et kasutatakse mitmesuguseid projekte, metoodikaid ja muid algatusi nagu: projektõpe, Hea Algu, keelekümbeluse metoodika (osaline), keelekümbeluse metoodika (täielik), Montessori pedagoogika, Waldorfpedagoogika, Ettevõtlik Kool, Reggio Emilia, professionaalne eesti keele õpetaja rühmas, väärtuskasvatus, töökasvatus, Kiusamisest vaba lasteaed, Vepa, Roheline Kool, LAK-õpe, rahvakalendri tähtpäevad, Kieppi tervislik eluviis, Tervist edendav lasteaed, Õuesõpe, Liikuma kutsuv lasteaed, robotika- /digisuund, KIK keskkonnainvesteeringute keskuse projektid, Maanteeameti ja Päästeameti projektid, Eesti kultuurkapitali projektid, Suukool, keskkonnahariduse programmid, e-Twining virtuaalprogrammid, ProgeTiiger seadmete kasutamine, “Teater maale”, RMK keskkonnahariduse programmid ja muuseumihariduse programmid. Neist keelekümbelusmetoodika, LAK-õpe ja Professionaalne eesti keele õpetaja rühmas on otseselt eesti keele õpet toetavad suunad, kuid ka kõik teised aitavad mitmekesistada keeleõppe keskkonda.

Kokkuvõtteks võib öelda, et mitmekülgse ja keelt arendava keskkonna loomiseks on väga palju võimalusi, kuid kõik meetodid ei sobi väikelastele ja tihti tuleb läheneda individuaalselt lapse või laste grupi vajadustest. Laste keeleõpet takistavad meetodid, mis on liiga intensiivsed, grammatikapõhised või loovad vähe seoseid ümbritseva keskkonnaga. Seevastu sobib nooremas eas keele omandajatele loomulik, hirmuvaba, lõimitud, mänguline ning õppijakeskne lähenemine. Kasutada tuleks laulu, tantsu, rohkelt piltmaterjale, kunsti, rütmi, rollimängu, tuttavaid lugusid ja lasteraamatuid. Keskne on kõnekeel ja laste tehtud vead keeles on õppimise loomulik osa. Lapsel peaks olema õppimiseks keskkond, mis aitab tal mõista, et õpitav keel on loomulik ühiskonna osa, mis seob erinevaid kultuure ja inimesi.

1.6. Keelt toetavad tegevused Eesti lasteaedades

Eestis on suurenenud muukeelsete laste arv rühmades ja õpetajad on tihti ülekoormatud ning ei jõua kõigile nendele lastele võrdset võimalust ja keelekeskkonda pakkuda. Ida- Virumaal on raskused autentse keelekeskkonna loomisega väljaspool lasteaeda, sest puudu on eesti keelt kõnelevatest õpetajatest ja juhendajatest (Vapper, 2020).

Eesti Haridus- ja Noorteameti (HARNO) kodulehel saab tutvuda võimalustega muu kodukeelega laste keeleõppe toetamiseks. Kodulehel on olemas juhendid muukeelse õppe korraldamiseks, käsiraamatud nende õppimise toetamiseks ning ülevaade õppevarast. On olemas õppevideod, jagatakse õppevara ning on loodud metoodika keskused maakondades. HARNO kodulehel saavad lapsevanemad tutvuda infovoldikutega, nõuannetega, juhistega, kogemustega, rikkaliku videomaterjaliga eesti lasteaedade keeleõppe kohta, leiavad kasulikku teavet meie kultuuriruumi eripärast, mis kokkuvõttes aitab muukeelsetel peredel valutumalt sulanduda meie ühiskonda.

Ukraina laste eesti keele õppe toetuseks on Heateo Haridusfondi poolt välja töötatud digitaalne õppemäng *ALPAKids*. Ukraina põgenikke on Eestisse saabunud suurel hulgal ja õpetajad on tihti üle koormatud, see mäng on mõeldud lapsele keele harjutamiseks ja kinnistamiseks kodustes tingimustes.(Lastefond)

Muukeelsete laste toetamiseks rühmas on võtnud initsiatiivi üks Võru lasteaia juhtkond ja õpetajad. Koostöös Integratsiooni Sihtasutusega valmis 2009.a Võrus projekt “Muukeelse lapse eesti keele õpe Võru Lasteaias Päkapikk”. Projekti idee ja algatus tuli lapsevanematelt. Tegevused toimusid kaks korda nädalas lasteaia majas ja sinna tulid muukeelsed lapsed kokku üle Võru linna. Koos käidi selleks, et teha midagi põnevat: laulda, tantsida, lugeda muinasjutte ja valmistuda tähtpäevadeks. Kaasatud olid laste pered, sest koos peeti jõule, tähistati sünnipäevaseid, kevadpühi jne. Muukeelsetele peredele korraldati ka ekskursioone Karilatsi talurahva muuseumi. (Zupsmann, 2009).

Lasteaiad saavad teha koostööd erinevate huvitavate asutustega. Tallinna Sitsi lasteaed tegi 2021-2022 a koostööd Tallinna Kunstikooliga projektis “Mitmekülgne huviharidus lasteaias” ja “Eelkooli laste arendamine läbi ringitöö”. Projekti töökeeleks oli eesti keel. Ringid lähtusid oma tegevuses neljast suunast: kunst ja keskkond, loov eneseväljendamine, kunst ja liikuvad vormid ning kunst ja kultuurilisus meie ümber. Viimase ringi eesmärk oli

kaasata muukeelseid lapsi eestikeelsetesse tegevustesse ja tutvustada eesti keelt ja kultuuri ringide tegevuse kaudu. (Tallinn.ee).

Ida-Virumaal pakutakse lasteaedadele ja peredele võimalust osaleda mitmetes haridusprogrammides, mis aitavad kergemini omandada eesti keelt, samas tutvuda kultuuri ja ajalooga.

Narva linnus pakub võimalusi võtta osa erinevatest oma muuseumi programmidest, kuid korraldab ka hooajalisi programme, kus saavad lapsed nii lasteaiaga kui ka peredega tutvuda erinevate traditsioonidega ja osaleda töötubades. Sarnaseid tegevusi pakuvad Ida-Virumaal teisedki muuseumid- Sinimäe muuseum, Sillamäe muuseum, Iisaku Muuseum, Kukruse polaarmõis, Eesti Kaevandusmuuseum jt. Tegevusi jätkub ka välitingimustes, kus Alutaguse matkaklubi korraldab seiklusi juba lasteaiaaegast alates (Ida-Viru).

Ida-Virumaal on edu saavutanud Ettevõtliku Kooli programm, millesse on kaasatud lasteaiad. Ettevõtlikus koolis toimub töö projektipõhiselt. Ettevõtluspädevuse mudeli järgi peetakse projektis oluliseks äriideede elluviimist, enesejuhtimist, väärtust loovat mõtlemist ja lahenduste leidmist ja sotsiaalsete olukordade lahendamist, sealhulgas algatamine, suhtlemine ja koostöö. Ettevõtliku kooliga seotud haridusasutus mõtleb loovalt, tegutseb julgelt, vastutab ja hoolib. Oluline on kaasata partnereid, sealhulgas kohalikke ettevõtteid, kogukonda ja lapse vanemaid lasteaias töösse. Samuti on oluline lasteaias väline aktiivsus, ühistegevused, välise ekspertide kaasamine ja osalemine koostööprojektides. Selline tegevus aktiveerib lapse ja kaasab ta kogukonda töösse ja arendab kultuuri ja ühtsustunnet. Ettevõtlik kool on eestikeelne programm (Ettevõtlik Kool).

MTÜ Rõõmukool on laste ja vanemate kogukonnakool, mis põhineb Montessori metoodikal. Rõõmukooliga on kaasatud lapsed alates esimesest elukuust kuni üheksa aastaseks saamiseni. Rõõmukool tegutseb ringipõhiselt, kuid võimaldab individuaalseid kohtumisi ja konsultatsioone lapsevanemaga. Tavaliselt valmistatakse ette spetsiaalne keskkond, kus laps saab kogemuse reaalsest situatsioonist. Rõõmukool peab lapsevanema kaasatust lapse tegevustesse väga tähtsaks ja suunab omandama teadmisi ja samuti annab infot Montessori pedagoogika kohta (Rõõmukool).

Lasteaiaõpetajad saavad tuge ja ideid koguda koostöös Eesti Keelepööre MTÜ-ga. Eesti Keelepööre on algatus, mis koosneb osalejate võrgustikust: õpetajatest, koolitajatest, ekspertidest ja toetajatest, kes on huvitatud eesti keele õppe loomisest. Võrgustiku toel

moodustatakse erinevaid tööühmi, et arendada koostööd, levitada parimaid praktikaid, arendada õpetaja professionaalsust ning laiendada keeleõppe võimalusi. Võrgustik teeb koostööd erinevate õpetajate gruppide, liitude ja projektidega (Keelepööre).

Eestis on ettevõtlikke ja aktiivseid lasteaedu, kuid kahjuks jääb lapsevanemate ja kogukonna kaasamine pigem kasutuspõhiseks või harva esinevaks. Kahjuks ei ole võimalik leida ettevõtlike ning kogukonnaga koostööd tegevate lasteaedade kohta palju kogemuslikku materjali.

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Keele omandamiseks lasteaiaaegs on mitmeid võimalusi. Õpetajad saavad valida paljude erinevate meetodite vahel ja luua lastele just neile sobiv keelekeskkond. Tihti võib jääda aga lasteaiarühmas loodud võimalustest väheseks, sest rühmad on suured ja õpetajad ei suuda valida isiksusekeskseid meetodeid. Sellisel juhul võiks toeks olla tegevused väljaspool tavapärast rühmaruumi, mis toetaksid lapse eesti keele arengut. Ida-Virumaal on väljaspool lasteasutust väga raske sobivat eesti keele keskkonda leida.

Selleks uuritakse lasteaiaõpetajatelt, milliseid võimalusi ja koostööpartnereid nad on kasutanud või sooviksid kasutada, et toetada ja mitmekesistada lapse eesti keele õppimise keskkonda.

Töö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamus toetava eestikeelse keskkonna loomise võimalustest muukeelsetele lastele Ida-Virumaal ning osundada vajadusele kaasata koostööpartnereid, et toetada laste eesti keele arengut.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised meetodid, projektid ja algatused toetavad eesti keele õpet lasteaia õppe programmiosana õpetajate, kui praktikute pilgu läbi, Ida-Virumaal?
- Millised mitteformaalseid eesti keelekeskkonna võimalusi on muukeelsetele lastele lisaks algõppe põhiprogrammile, õpetajate hinnangul Ida- Virumaal?
- Milliseid koostööpartnereid sealhulgas kogukonna liikmeid kaasavad õpetajad keele keskkonna loomisel?
- Milline on õpetaja valmisolek luua lasteaiaaeglastele lastele täiendavat eesti keele keskkonda ja kaasata koostööpartnereid?

Töö uurimise eesmärgist lähtuvalt kasutatakse uuringu läbiviimiseks kvantitatiivset uurimismeetodit.

2.2. Andmekogumise meetod

Käesoleva uurimistöö läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit ning andmete kogumiseks koostati elektrooniline ankeetküsitlus. Küsimustiku koostamiseks kasutati

programmi *Google Forms* ja küsimustiku koostamisel on toetatud uurimistöö teoreetilistele lähtekohtadele. Kvantitatiivset uurimisviisi seostatakse laiaulatusliku uurimistööga, kuid saab kasutada ka väiksema ulatusega uuringute puhul. Kvantitatiivse uurimismeetodi puhul on võimalik analüüsida tulemusi statistiliselt ja koostada nende põhjal diagramme ja tabeleid. Vastused koonduvad arvuliselt ja protsentidena ning analüüsitakse kirjeldava statistikana. Suletud küsimuste muu/ohter vastused analüüsitakse kvalitatiivse sisuanalüüsiga. (Cohen jt, 2007, lk 501; Õunapuu, 2012, lk 159-170).

Küsimustik koosnes 32 küsimusest, millest seitse olid tausta küsimused ja 25 küsimust, et leida vastus uurimis küsimustele. Küsimused olid kinnised ja valik vastustega, kuid 12 küsimust olid poolavatud küsimused, kus ühe vastusevariandina oli lisatud “muu/other” küsimus. Ankeetküsitluse eelis teiste andmekogumis meetodite ees on see, et osalejad saavad vastata anonüümselt valides neile sobivaid vastuseid. Valikvastused aitavad vastajal leida erinevaid vastuse ideid, see teeb vastamise lihtsamaks ja kiiremaks (Hirsijärv & Remes, 2007, lk 188). Küsimustiku koostamisel lähtuti teoreetilistest vaadetest teise keele omandamisele koolieelses eas. Samuti lähtuti teoreetilistest lähenemistest keelekeskkonna loomisel ja meetodite kasutamisele.

Valminud küsimustik koosnes viiest plokist. Esimeses plokis on õpetaja ja rühma taustauuring. Teine plokk koostati uurimisküsimuse põhjal “*Millised meetodid, projektid ja algatused toetavad eesti keele õpet lasteaia õppe programmi osana õpetajate, kui praktikute pilgu läbi, Ida-Virumaal?*”, kus sooviti saada ülevaade olemasolevatest meetoditest, algatustest ja projektidest, mis toetavad eesti keele arengut ning mida õpetaja on juba rühmas kasutanud. Selleks oli koostatud üheksa küsimust neist neli poolavatud. Kolmandas plokis püütakse leida vastust teisele uurimisküsimusele “*Millised mitteformaalsed eesti keele keskkonna võimalusi on muukeelsetel lastel lisaks algõppe põhiprogrammile, õpetajate hinnangul Ida-Virumaal?*”, kus püütakse saada ülevaade erinevatest mitteformaalsetest tegevustest, mis toetavad lapse eesti keele keskkonda lasteaias ja väljaspool lasteaeda. Selles plokis oli viis küsimust ja kolm olid neist poolavatud. Neljandas plokis uuritakse „*Milliseid koostööpartnereid sealhulgas kogukonna liikmeid kaasavad õpetajad keele keskkonna loomisel*”. Selles osas püütakse saada ülevaade tegevustest ja koostöö partneritest, keda õpetaja on juba kasutanud, et luua mitme kesist keele keskkonda lapsele. Küsitluses oli selle osa jaoks viis küsimust ja neli neist oli poolavatud vastusevariandiga. Viiendas plokis otsitakse vastust küsimusele “*Milline on õpetaja valmisolek luua lasteaiaaalistele lastele täiendava eesti keele keskkond ja kaasata koostööpartnereid?*”. Selle küsimusega püütakse

saada teada õpetaja hinnangud oma valmisolekule, teha erinevaid tegevusi, algatusi ja üritusi ning kaasata vanemaid ja kogukonda. Viies osa koosnes kuuest kinnisest küsimusest.

Ankeet koostati Ida-Virumaa lasteaia õpetajatele, kelle rühmades olid muukeelsed lapsed. Ankeetküsitlus saadeti Ida-Virumaa lasteaia direktoritele palvega edastada küsitlused rühmaõpetajatele. Küsimused koostati teooriast lähtudes.

2.3. Andmekogumise protseduur ja andmete töötlemine

Enne ankeetküsitluse lasteaedadele saatmist katsetati seda väiksema valimi peal, et näha selle efektiivsust ja leida kohad, mis vajavad muutmist (Beilmann, 2020). Pilootküsimustik saadeti kuuete lasteaia õpetajale. Saadud vastuseid analüüsiti ja viidi küsimustikus läbi korrektuurid.

Ankeetküsimustik saadeti elektrooniliselt 37-sse Ida-Virumaa lasteaeda, kus õpetatakse eesti keelt muu kodukeelega lastele, kus edastati see rühmaõpetajatele. Vastused laekusid nädala jooksul, seejärel vastamine suleti ning alustati analüüsi protsessiga. Küsimustikule vastamine võttis aega ligikaudu 15 minutit ja kokku laekus 64 vastatud ankeeti.

Ankeetküsimustikule vastamine toimus anonüümselt ning saadud tulemusi on kasutatud vaid antud uurimistöös. Õpetajatelt kogutud andmed on esitatud statistilise analüüsina ning järeldused on esitatud tabelites, graafikutes või loetelude näol arvandmete visualiseerimiseks, et lugejal oleks võimalik saada ülevaatlikku ja kompaktset informatsiooni (Õunapuu 2014, lk 184).

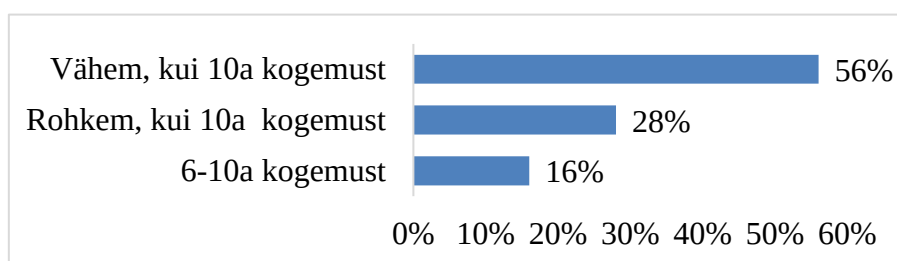
Andmete analüüsimisel loeti vastuseid korduvalt läbi ning kvantitatiivse andmetöötluse läbiviimiseks kasutati *MS Exceli* tabelit, kuhu sisestati küsitlusest saadud andmed. Saadud andmete põhjal koostati diagrammid ja tabelid ning esitati uurimistöös joonistena ning tabelitena.

2.4. Uurimistöö valim

Valimi moodustasid Ida- Virumaa õpetajad, kelle rühmas on muukeelsed lapsed. Valim on sihipärane valim. Valimiks on valitud muukeelsetele lastele eesti keelt õpetavad lasteaiaõpetajad Ida-Virumaal, sest see valim on otseselt seotud antud uurimistöö probleemiga. Sihipärane valim sobib, kui uuritav populatsioon on väike ja selgelt defineeritud ning uuritaval on teadmised selle populatsiooni kohta (Õunapuu 2014, lk 51-52).

Küsimustikule vastas kokku 64 õpetajat, kellest 40,6% olid 31-40 aastased, 25 % olid vanemad kui 51 aastat, 23,4 % olid 40-50 aastased ja 10,9 % olid alla 30 aastased. Vastanutest olid õpetajana töötanud 35,9 % vähem, kui viis aastat, 40,5 % kuni 10 aastat töötanud õpetajana ja 18,8% olid töötanud rohkem kui kümme aastat.

Küsimustikust selgus, et vähem kui 5 aastat muukeelsete lastega töötamiskogemus oli 56,3% õpetajatest, 28,1% rohkem kui kümme aastat ja 15,6 % õpetajatest on töötanud kuus kuni kümme aastat. (vt joonis 1)

Joonis 1. Õpetajate töökogemus muukeelsete lastega

Tulemustes saab välja tuua, et suurem osa õpetajatest olid alla 50- aastased ning peaaegu pooled olid töötanud rohkem kui kümme aastat õpetajana, kuid üle poolte õpetajatest on töötanud muukeelsete lastega vähem kui viis aastat.

Küsitlusest selgus, 73% õpetajatest töötab rühmades, kus on rohkem kui 16 last, 23% õpetajatest töötab rühmas, kus on 11-15 last ja ainult 4% töötab rühmas, kus on 1-10 last. Tulemustest selgub, et suurem osa rühmi, kus õpetajad tegelevad muukeelsete lastega, on lapsed rohkem kui 16.

Küsimusele, kui palju kakskeelseid lapsi on rühmas, vastas 39% õpetajatest, et neil on mõned lapsed kakskeelsed, 35% õpetajatest, et neil ei ole kakskeelseid, 21% õpetajatest vastas, et neil on üle poole lastest kakskeelsed ja 4% õpetajatest, et neil rühmas on pooled kakskeelsed lapsed. Vastuseid võrreldes näeme, et eesti keelt kõnelevate ja muukeelsete laste kõrval on ka palju kakskeelseid lapsi rühmades. Samas 47% rühmi koosnes täielikult muukeelsetest lastest. Üle poolte lastest olid muukeelsed 28%-l rühmadest. Alla poole lastest olid muukeelsed 13% küsitluses osalenud rühmadest ning ainult 12%-l rühmadest oli rühmas vaid mõni muukeelne laps.

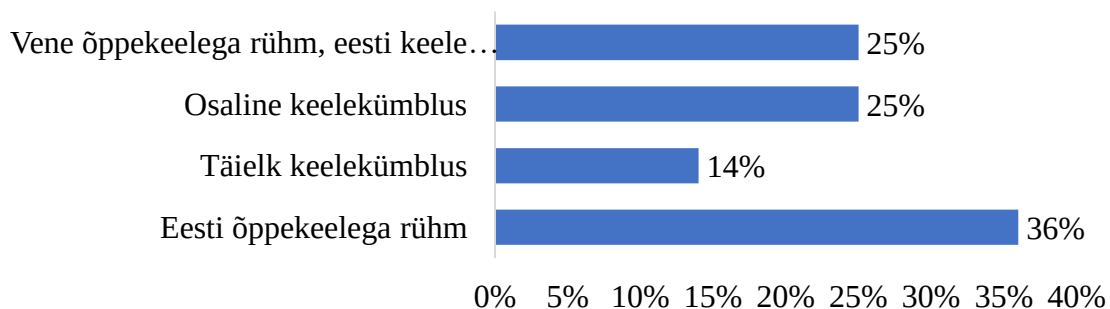
3. TULEMUSTE ANALÜÜS

3.1. Eesti keelt toetavad meetodid, projektid ja algatused lasteaia õpetaja pilgu läbi

Lisaks taustauuringutele õpetaja ja rühma kohta, püüti leida vastus uurimisküsimusele, millised projektid, meetodid ja algatused toetavad eesti keele õpet lasteaia õppeprogrammi osana, õpetajate kui praktikute hinnangul Ida-Virumaal.

Kõigepealt sooviti välja selgitada, millise keelemudeliga rühmas küsimustikule vastanud õpetajad töötavad. Küsitlusest selgus, et 36% vastanud õpetajatest töötavad eesti keele õppekeele rühmas, võrdselt 25% vastanute seast töötavad vene õppekeele rühmas, kus on eesti keele õpetaja ning kasutatakse osalist keelekümblust ja 14% õpetajatest töötavad täieliku keelekümbluse rühmas. (vt joonis 2)

Lisaks vastas üks õpetaja: „Vene õppekeele rühmas töötab eesti emakeele õpetajaabi“. Teine õpetaja lisas: „Professionaalne eesti keele õpetaja annab vene õppekeele rühmale eesti keele tunde eraldi“

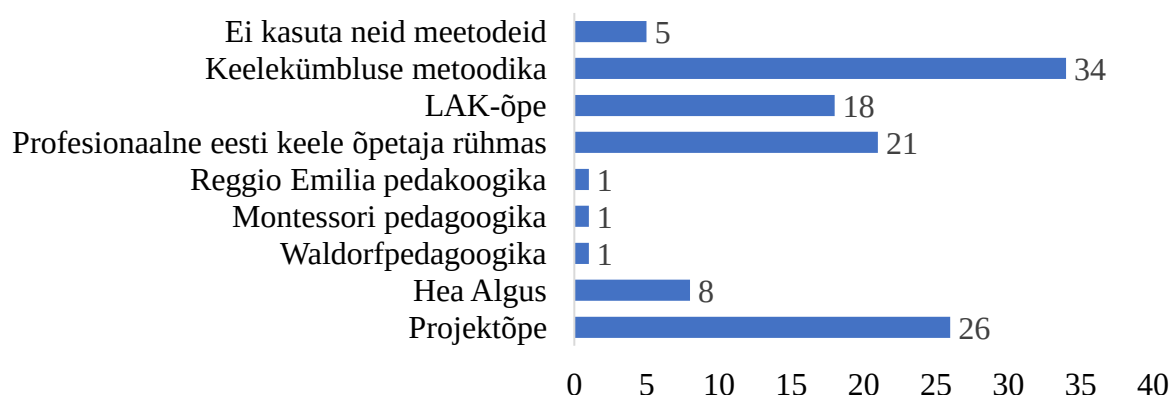

Joonis 2. Rühma keelemudel

Tulemustest saab välja tuua, et vastanute seast töötab Ida-Virumaal suurem osa õpetajatest rühmades, kus õppetegevused toimuvad eesti keeles, kuid on ka rühmi, kus õppetegevus toimub vene keeles.

Järgnevalt küsiti õpetajalt, millist metoodikat õpetaja kasutab. Küsitlusest selgus, et 34 (53,1%) õpetajat rakendab oma töös keelekümbluse metoodikat, 26 (40,6%) õpetajatest rakendab projektõpet, 21 (32,8%) õpetajatest rakendab projekti „Professionaalne eesti keele

õpetaja rühmas“, 18 (28,1%) õpetajatest rakendab LAK-õpet, kaheksa (12,5%) õpetajatest rakendab Hea Alguse metoodikat, viis (8%) õpetajatest ei rakenda ühtegi nendest, ühel (4,8%) korral toodi välja Reggio Emilia-, Montessori- ja waldorfpedagoogika rakendamist. (vt joonis 3)

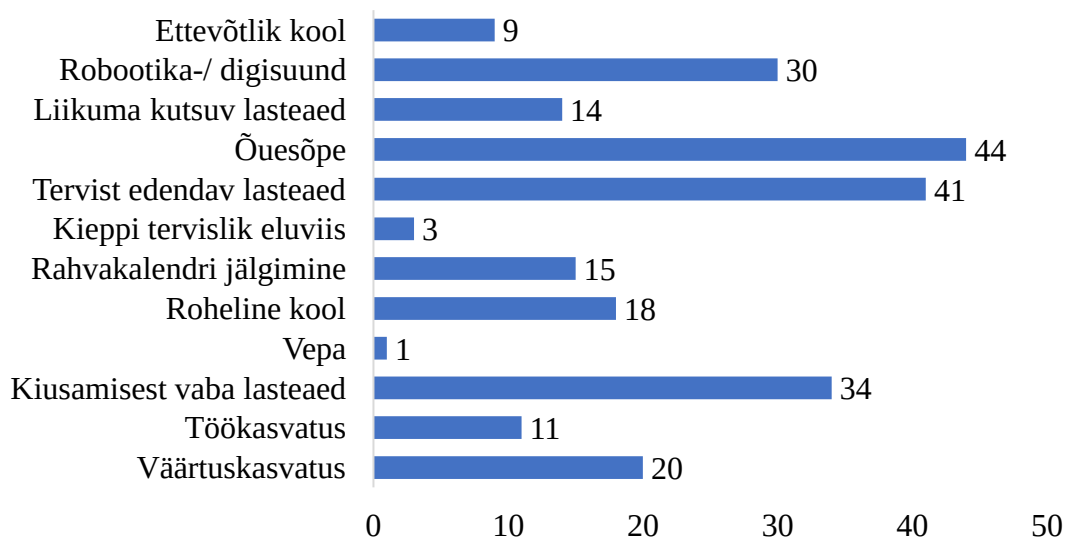

Joonis 3. Rühma metoodika

Õpetajad rakendavad keelekümbluse metoodikat ja projektõpet keele toetamiseks. Selgus ka, et on õpetajaid, kes ei kasuta loetletud meetodeid.

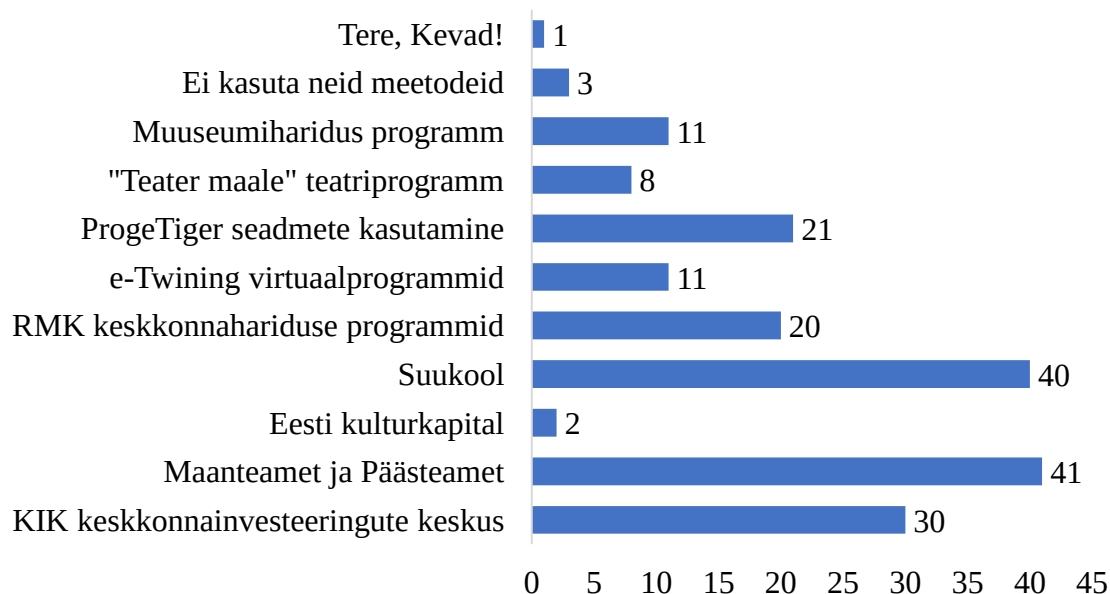
Uuriti, milliseid teisi projekte ja suundasid õpetajad lisaks keelekümbluse metoodikale kasutavad. Selgus, et 44 korral kasutasid õpetajad Õuesõppe projekti, 41 korda „Tervist edendav lasteaed“, 34 korda „Kiusamisest vaba lasteaed“, 30 korda robotika- ja digisuunda, 20 korral väärtuskasvatust, 18 korda „Roheline kool“, 15 korda märgiti rahvakalendripühade järgimist ja 14 „Liikuma kutsuv lasteaed“. Töökasvatust mainiti 11 korda. Kolmel korral on välja toodud „Knieppi“ tervislik eluviis ja ühel korral Vepa. (vt joonis 4.)

Kolm õpetajat lisasid, et ei kasuta nimetatud projekte /suundasid. Üks kõnekas näide: „Ma ei kasuta ühtegi erilist meetodit“.

Joonis 4. Projektid ja suunad rühmas õpetaja hinnangul

Vastustest selgus, et kõige enam kasutatakse Õuesõppe (44) ja „Tervist edendava lasteaia“ projekte (41), sageli nimetati ka „Kiusamisest vaba lasteaed“ (34) ja mainiti robootika- ja digisuunda (30). Oli õpetajaid, kes ei kasutanud nimetatud suundasid. Lasteaia õpetajatelt uuriti, milliseid lühiajalisi projekte nad on kasutanud, mis on eesti keelt toetanud. Mainiti Maantee- ja Päästeameti kaasamist 41 korda ja „Suukooli“ 40 korda. Järgmisena 30 korda mainiti KIK projekti. ProgeTiger seadmete kasutamist mainis 21 õpetajat ja RMK keskkonnaharidusprogramme 20 õpetajat. Võrdselt 11 korda mainiti muuseumiharidusprogramme ja e-Twining virtuaalprogramme. „Teater maale“ mainiti ära kaheksal korral ja Eesti kultuurkapital kahel korral. Üks õpetaja lisas veel projekti „Tere, kevad“ ja kolm õpetajat ei võta nendest projektidest osa. (vt joonis 5)

Joonis 5. Lasteaias kasutatavad projektid õpetaja hinnangul

Küsitlusest selgub, et enamus õpetajaid kasutab suukooli ja Maantee- ning Päästeameti projekte. Vähesed kasutavad muuseumihariduse programme ja “Teater maale” teatriprogrammi. On ka neid, kes üldse ei kasuta neid programme ja projekte.

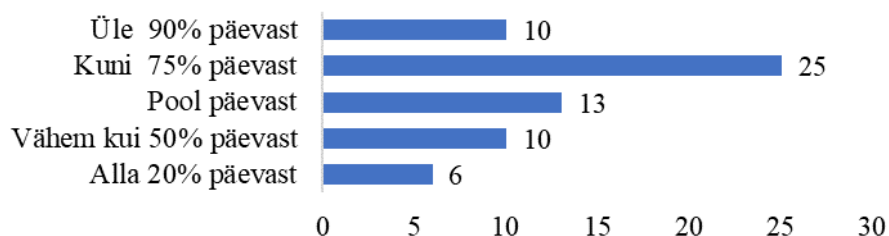
Uuringus sooviti teada saada, milliseid keeleõppe meetodeid kasutavad õpetajad muukeelse lapse õpetamisel. Küsitlusest selgus, et rutiinseid tegevusi kasutab alati 48 õpetajat ja 10 õpetajat tihti, samas kolm õpetajat ei kasuta seda üldse. Loomulikku meetodit kasutab alati 38 õpetajat ja tihti 20 õpetajat. Kaks õpetajat ei kasuta seda üldse. Sugestiivset meetodit kasutab alati 32 õpetajat ja tihti 17 õpetajat, samas seitse õpetajat kasutavad seda harva ja kaheksa ei kasuta üldse. Käsutäitmis meetodit ei kasuta 16 õpetajat üldse ja 27 õpetajat kasutavad seda harva, kuid kaheksa õpetajat kasutavad seda alati ja 13 õpetajat tihti. Välja võib tuua ka, et 29 õpetajat kasutavad tihti audiolingvaalset ja ülesande põhise meetodit ja 28 õpetajat ühisõppe meetodit. (vt tabel 1)

Tabel 1. Keele õppemeetodite kasutamine rühmas õpetaja hinnangul (N= 64)

	Alati	Tihti	Harva	Mitte kunagi
Audiolingvaalne meetod	9	29	17	9
Loomulik meetod	38	20	4	2
Üleandepõhine meetod	17	29	11	7
Rutiinseid tegevused	48	10	3	3
Ühisõppe meetod	21	28	9	6
Sugestiivne meetod	32	17	7	8
Käsitäitmis meetod	8	13	27	16

Õpetajad kasutavad erinevaid õppemeetodeid keele arendamiseks. Kõige enam kasutatakse rutiinseid tegevusi. Peale selle kasutatakse palju loomulikku ja sugestiivset meetodit. Kõige vähem kasutatakse käsutäitmis meetodit.

Uuringus sooviti teada saada, kui palju kasutavad lapsed ühe lasteaia päeva jooksul eesti keelt. Küsitluses selgus, et kuni 75% päevast räägivad lapsed eesti keelt 25 rühmas ja pool päeva 13 rühmas. Vähem kui 50% päevast on eesti keele kõnet kümnes rühmas, samas kümnes rühmas räägitakse ka eesti keelt rohkem kui 90% päevast. Kuues rühmas on eesti keele kõnet vähem kui 20%. (vt joonis 6)

Joonis 6. Lapse eesti keele kasutus ühe päeva jooksul õpetaja hinnangul

Uuringust selgus, et enamikes lasteaedades kasutatakse valdavalt eesti keelt, kuid on ka lasteaedu, kus eesti keelt kasutatakse alla 20% terve lasteaia päeva jooksul.

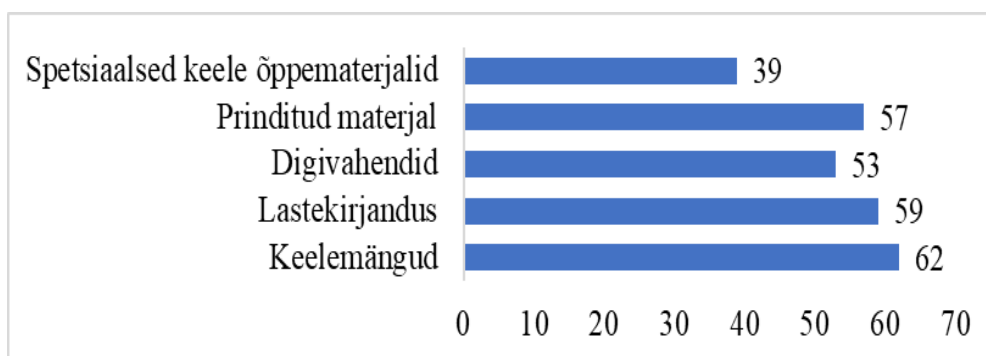
Küsitluses, sooviti teada saada, millistes tegevustes puutuvad lapsed kõige rohkem eesti keelega kokku. Tulemustest selgus, et 56 õpetajat kasutab alati õppetegevustes eesti keelt, kuus õpetajat kasutab vahel ja kaks õpetajat harva. Enamikes rühmades puutub laps kokku eesti keelega muusika- ja liikumistegevustes. Kasutatakse eestikeelseid video- ja õppematerjale. Samuti on üritused ja õpetajaga vahetu suhtlemine eesti keeles. Samas vaba mäng ja laste omavaheline keel on valdavalt muukeelne. Uuringust tõusis esile see, et kõikides küsitluses osalenud rühmades puutub laps kokku mingil määral eesti keelega, kuid on ka rühmasid, kus see toimub harva ja puudus on eesti keelsetest õppematerjalidest ja eesti keelt kõnelevatest õpetajatest.

Tabel 2. Tegevused, kus muukeelne laps puutub kokku eesti keelega (N=64)

	Alati	Sageli	Harva	Ei kasuta
Õppetegevus	56	6	2	–
Liikumistegevus	45	15	4	–
Muusika	50	12	1	1
Üritused	45	15	3	1
Videomaterjal	47	13	4	–
Juhendatud mängud	45	13	6	–
Vabamäng	26	16	14	8
Suheldes õpetajatega	43	17	4	–
Suheldes lastega	17	18	18	11
Õppematerjale kasutades	45	16	3	–

Muukeelsed lapsed puutuvad kõige rohkem eesti keelega kokku valdavalt õppetegevustes. Suheldes teiste lastega ja vabamängus ei kasuta lapsed eesti keelt kaheksas lasteaias. Selgus, et alati ei ole võimalus ka õpetajatega eesti keeles rääkida ja mõnes lasteaias kasutatakse eestikeelseid õppematerjale harva. On lasteaedu, kus laps puutub enamustes tegevustes harva kokku eesti keelega ja mõned tegevused on alati muukeelsed.

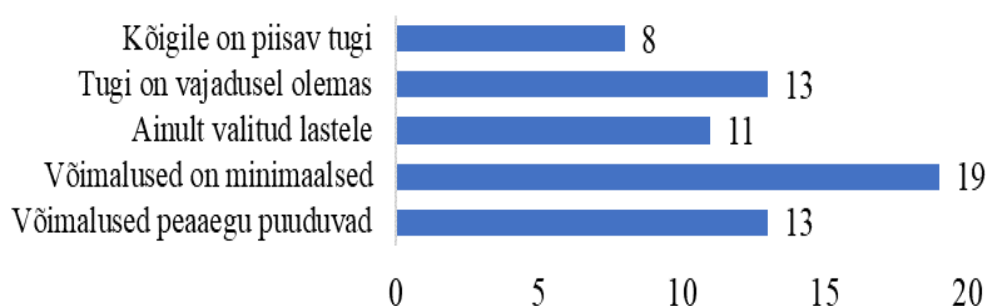
Järgnevat uuriti, milliseid eesti keelt toetavaid vahendeid kasutatakse rühmaruumis. Uuringu käigus tuli välja, et 64-st õpetajast 62 kasutavad keelemänge, 59 kasutab lastekirjandust, 57 vastanuist kasutab prinditud materjale, 53 vastanuist kasutab eesti keelt toetavaid digivahendeid ja 39 vastanuist spetsiaalseid keeleõppe materjale. Üks õpetaja tõi välja: „Meil on rääkivad seinad ja pildimaterjal“. (vt joonis 7)

Joonis 7. Eesti keelt toetavad vahendid rühmas

Õpetajad kasutavad eesti õpetamiseks keele toetamiseks kõige rohkem keelemänge ja suurel osal õpetajatest on olemas vahendid eesti keele.

Õpetajatelt uuriti, kui palju tuge nad saavad tugispetsialistidelt eesti keele toetamiseks. Selgus, et 19 õpetajat peab võimalusi minimaalseks, 13 õpetajal on vajadusel tugi olemas ja 13-l õpetajal puudub tugispetsialistide abi täielikult. Samas toob kaheksa õpetajat välja, et tugi on piisav.(vt joonis 8)

Joonis 8. Tugispetsialistide abi kasutamine eesti keele toetamiseks lasteaias

Valdavalt on Ida-Virumaa õpetajatel vähe tugispetsialistide abi või see puudub üldse, et toetada eesti keele arengut. Kuid on ka üksikuid lasteaedu, kus toetus on piisav või vajadusel olemas.

Sooviti teada saada, milliseid ressursse eesti keele õppe mitmekülgisel toetamisel kasutatakse lasteaias. Tulemustest selgus, et 58 vastanuist kasutab piisavalt õppevahendeid ning kuus vastanust kasutab seda minimaalselt. 53 vastanuist saab kasutada materiaalseid ressursse piisavalt, 10 vastanuist minimaalselt ja ühel õpetajal materiaalne tugi puudub. Õpetajatest 50 arvab valmisolek eesti keelt õpetada on piisav, 11 vastanuist peab valmisolekut minimaalseks ja kolm õpetajat arvab, et valmisolek eesti keelt õpetada puudub. Ajalist ressursi eesti keelt õpetada peab piisavaks 39 õpetajat, 24 õpetajat peab seda minimaalseks ja üks puudulikuks. (vt tabel 3)

Tabel 3. Ressursid keeleõppe toetamiseks lasteaias (N=64)

	Piisav	Minimaalne	Puudub
Materiaalne ressurss	53	10	1
Ajaline ressurss	39	24	1
Õppevahendid	58	6	-
Valmisolek eesti keelt õpetada	50	11	3

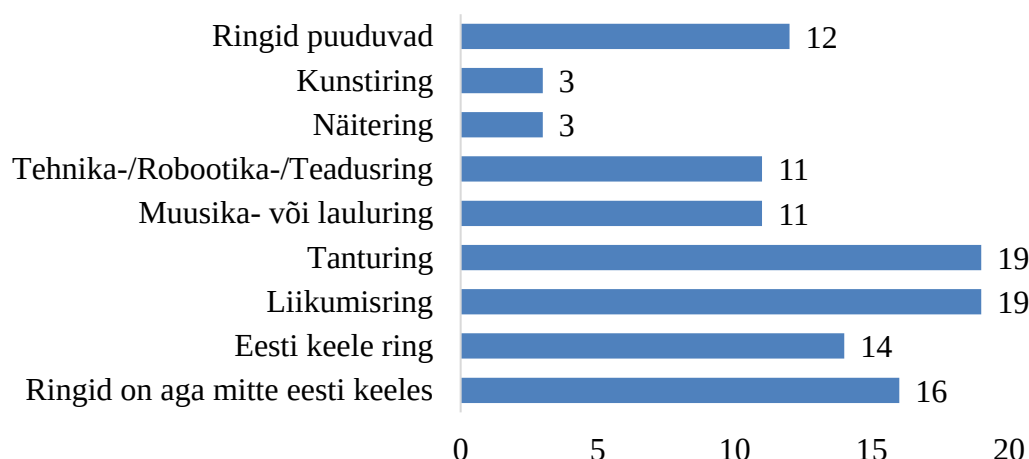
Uuring näitas, et suurel osal õpetajatest on ressursid piisavad ja kõige enam on õppevahendeid. Kuid on ka lasteaedu, kus puudub valimisolek keelt õpetada ja ressursid on minimaalsed.

3.2. Mitteformaalsed eesti keele keskkonna võimalused lasteaialastele

Järgmises alapeatükis soovitakse teada, millised mitteformaalseid keelekeskkonna võimalusi Ida-Virumaal on muukeelsetele lastele lisaks algõppe põhiprogrammile õpetajate hinnangul.

Ida-Virumaa õpetajad tõid välja, et eestikeelseid liikumis- ja tantsuringe on 19-s lasteaias, 14-s lasteaias on eesti keele ring ja 11 õpetajat tõid välja, et neil on muusika-/laulring, samuti on 11 lasteaias ka tehnika- /robootika-/ teadusring. Kolmel korral nimetati näiteringi ja kolmel korral kunstiringi. Õpetajad toovad välja, et 16-s lasteaias tegutsevad ringid, kuid mitte eesti keeles ja 12-s lasteaias puuduvad ringid täielikult. (vt joonis 9)

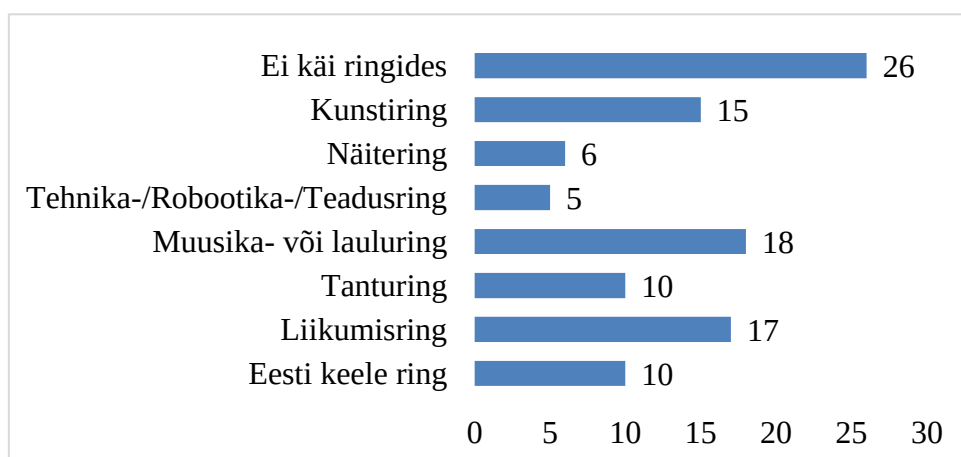
Paar kõnekat näidet õpetajate vastustest: „Meil on ringid ainult inglise keeles ja vene keeles“ ja „Meie lasteaia eestikeelsed ringid puuduvad“.

Joonis 9. Eestikeelsed huviringid lasteaia

Vastustest selgub, et kõige rohkem on lasteaia eestikeelseid liikumis- ja tantsuringe, on olemas ka eesti keele lisaringid. Kõige vähem on kunsti- ja näiteringe. On ka lasteaedu, kus eestikeelseid ringe ei ole või puuduvad ringid üldse. Mõnes lasteaia on ringid, kuid mitte eesti keeles.

Lisaks küsiti, millistes ringides käivad lapsed väljaspool lasteaeda. Õpetajatest 26 vastas, et lapsed väljaspool lasteaeda ringides ei käi. Paar kõnekat põhjust õpetajatelt: “Lapsed käivad inglise keele ringides või venekeelsetes ringides“ ja „Meie linnas ei ole üldse võimalusi eesti keeles tegevusi teha ja huviringides käia“. 18 õpetajat vastasid, et osalevad lapsed muusika- ja lauluringis, 17 õpetajat vastasid liikumisringis, 15 õpetajat vastasid kunstiringis, 10 vastasid eesti keele ringis ja 10 vastasid tantsuringi. Kuus õpetajat tõid välja ka näiteringi ja viis tehnika-, robotika-/ teadusringis.(vt joonis 10).

Joonis 10. Eestikeelsed huviringid lasteaia lastele väljaspool lasteaeda

Õpetajad vastasid, et paljud lapsed ei käi ringides üldse. Alla 20 õpetaja 64-st nimetasid eestikeelseid ringe: kunst, liikumine ja muusika. Viis õpetajat lisasid, et eestikeelsete ringide võimalus puudub.

Küsiti ka õpetajatelt, millistest üritustest on lapsed osa võtnud, kus nad puutuvad kokku eesti keelega. 39 õpetajat vastasid, et lapsed võtavad osa eesti keelsetest pidudest ja muudest üritustest, 34 õpetajat väitsid, et lapsed on võtnud osa teatri etendustest ja 28 kontsertidest. 18 õpetajat tõid välja muuseumi külastuse ja 16 õpetajat eesti keelse võistluse või konkursi ja ainult kuus, et lapsed on käinud kinos, kus on vaadanud eestikeelset filmi.

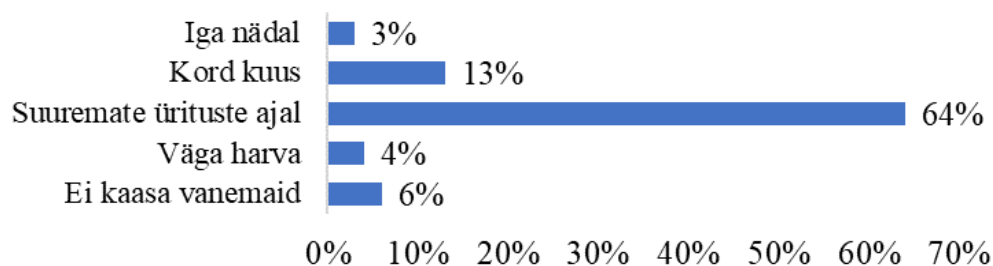
Küsimusele, kui oluliseks peetakse eesti keele kasutamise võimalust väljaspool lasteaeda, vastasid õpetajad 10- palli süsteemis, kus 1 pall tähendab, et eesti keele kasutamine ei ole oluline ja 10 palli, et eesti keele kasutamine on väga oluline. 64-st vastanud õpetajast 46 valis 10 palli 10-st hinnates eesti keele kasutamise võimaluse oluliseks väljaspool lasteaeda, seitse õpetajat valis 9-palli, neli valisid 8-palli, üks valis 6- palli, kaks valis 5-palli ja üks 4-palli. Vastustest võib näha, et suur osa õpetajatest peab eesti keele kasutamise võimalust väljaspool lasteaeda väga tähtsaks.

Küsimusele, kui tihti tunnevad lapsevanemad huvi lisategevuste vastu väljaspool lasteaeda, vastas 53% õpetajatest, et huvi tuntakse harva, 25% õpetajatest vastas, et huvi puudub ja 16% õpetajatest vastas, et huvi tuntakse väga tihti eesti keeles toimuvate lisategevuste vastu. Üks õpetaja vastas: „Vanematel huvi on, aga võimalused puuduvad“.

3.3. Koostööpartnerite kaasamine

Selles alapeatükis uuriti, milliseid koostööpartnereid, sealhulgas kogukonna liikmeid, kaasavad õpetajad keelekeskkonna loomisel.

Õpetajatele esitati küsimus, kui tihti nad kaasavad lapsevanemaid oma tegevustesse. Tulemustest selgus, et 64% õpetajatest kaasavad lapsevanemaid suuremate ürituste ajal, 13 % vastanuist kaasavad kord kuus, 6% vastanuist ei kaasa vanemaid üldse, 4% vastanuist kaasavad harva ning 4% vastanuist kaasavad kord nädalas. (vt joonis 12)

Joonis 12. Lapsevanemate kaasamise sagedus eestikeelsetesse tegevustesse

Vastustes selgus, et lapsevanemaid ei kaasata väga tihti eestikeelsetesse tegevustesse, seda tehakse tavaliselt vaid suuremate ürituste ajal.

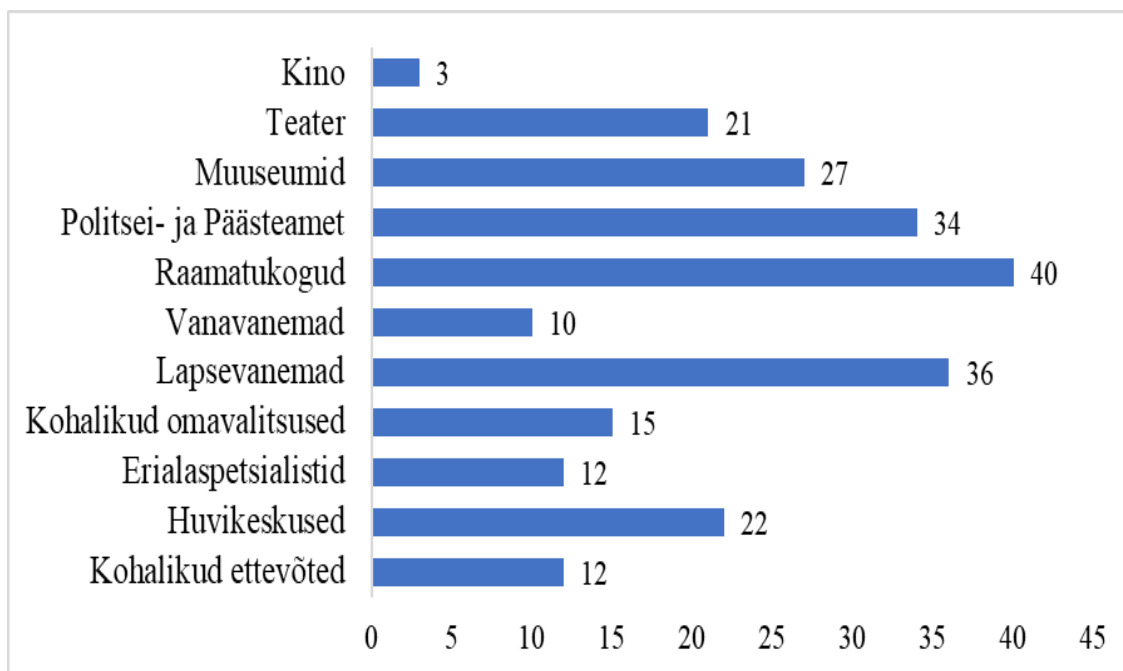
Õpetajatelt küsiti, kui aktiivsed on lapsevanemad, et aidata kaasa lapse eesti keele arengule, millele 34% õpetajatest vastas, et lapsevanemad toetavad ja aitavad lapsi eesti keele õppimisel, 28% märkis, et lapsevanemad otsivad lisavõimalusi, et laps saaks keelt praktiseerida, 23% vanematest ei ole huvitatud lapse eesti keele õppe toetamisest.

Õpetajad lisasid omaltpoolt arvamused. Mõned kõnekad mõtted: „Lapsevanemad ei oska eesti keelt ja loodavad ainult lasteaiale“, „On lapsevanemaid, kes osalevad heameelega lasteaia tegevustes, kuid on ka neid keda üldse ei huvita“, „Sooviksin, et lapsevanemad oleksid aktiivsemad ja toetaksid õpetajaid“.

Toetudes õpetajate arvamustele, võib öelda, et vanemad on erinevad: on neid, kes toetavad ja neid, kes ei ole üldse huvitatud eesti keele õppest.

Järgnevalt uuriti, kuidas on kaasatud koostööpartnerid eesti keele alasesse tegevusesse. Tulemustest selgus, et 40 vastanuist on kaasanud raamatukogu, 36 vastanuist on kaasanud lapsevanemaid, 34 vastanuist politsei- ja päästeametit, 27 vastanuist muuseume, 22 vastanuist huvikeskusi, 21 vastanuist teatrit, 15 vastanuist kohalikke omavalitsusi, 12 vastanuist, kaasas eriala spetsialiste ja kohalikke ettevõtteid, 10 vastanut kaasas vanemaid ja kolm vastanut kohaliku kino töötajaid. (vt joonis 13)

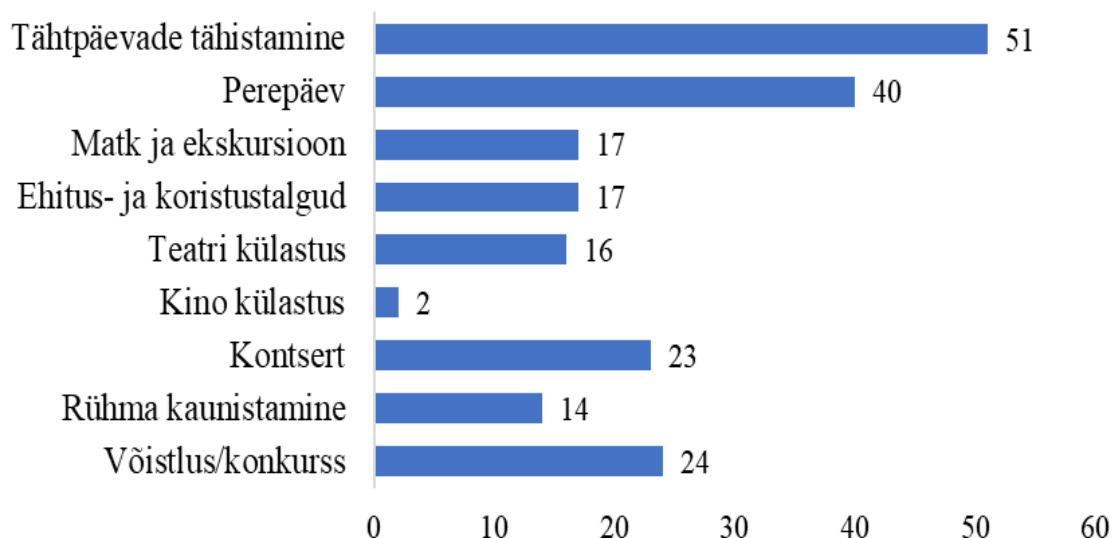
Täiendavalt märkis õpetaja: „Olen kaasanud koole“. Viis õpetajat kirjutasid, et ei ole kaasanud ühtegi koostööpartnerit.

Joonis 13. Kaasatud koostööpartnerid eesti keele tegevustesse

Saadud tulemuste põhjal saab öelda, et koostööpartneritest kõige enam on eesti keele omandamise tegevustesse kaasatud raamatukogud ning Politsei-ja Päästeamet, kõige vähem käiakse kinos. On ka neid õpetajaid, kes ei kaasa koostööpartnereid eesti keelsete tegevuste korraldamisel.

Küsitlusega sooviti teada saada, milliseid tegevusi korraldatakse koos lastevanematega. Uurimusest selgus, et 64-st õpetajast 51 tähistavad koos tähtpäevi, 40 perepäevi, 24 vastanuist on kaasanud vanemaid võistlustel/konkurssidel, 23 vastanuist kutsuvad lapsevanemaid kontserditest osa võtma, 17 vastanuist korraldasid koos vanematega matku, ekskursioone ning ehitus- ja koristustalguid. 16 vastanuist on kaasanud lapsevanemaid teatrikülastustesse ning kaks vastanuist ainult kinokülastusse. (vt joonis 14). Üks õpetaja vastas omaltpoolt: „Õpetan lapsi, mitte vanemaid“.

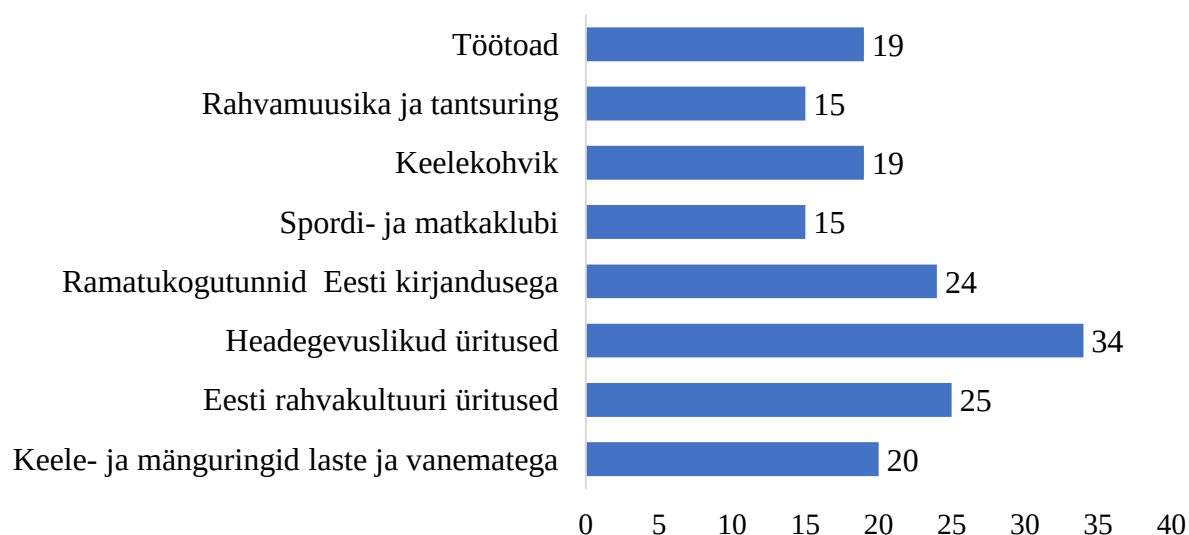
Joonis 14. Lapsevanematega koos korraldatud tegevused

Võib öelda, et kõige rohkem korraldatakse lastevanematega tähtpäevade tähistamist ning kõige harvem külastati koos kino. Õpetajate hulgas on ka neid, kes arvavad, et lapsevanemate kaasamine keelt arendavatesse tegevustesse ei ole oluline.

Õpetajatele esitati küsimus, et teada saada, millistes eesti keelsetesse tegevustesse on nad kaasanud kogukonda. Küsitlustest saadi teada, et 34 vastanutest on kaasanud kogukonda heategevuslikel üritustel, 25 vastanutest Eesti rahvakultuuri üritustel, 24 vastanutest raamatukogutundides koos lastekirjanduse tutvustamisega, 20 vastanut on kaasanud kogukonda keele- ja mänguringi koos laste ja vanematega, 19 vastanutest on teinud töötubasid, keelekohvikuid ning 15 vastanuist rahvamuusika ja tantsuringi, 15 on kaasanud kogukonda spordi- ja matkaklubi üritustesse. (vt joonis 15)

Üks õpetaja lisas vastuse: „Kõik üritused on alati eesti keeles“. Teine vastas: „Korraldan 4-7 aastastele keele- ja mänguringi“.

Seitse õpetajat vastas, et ei kaasa kogukonda. Paar kõnekat õpetajate vastust: „Ei, jõua kogukonnaga tegeleda“, „Kogukond on venekeelne“.

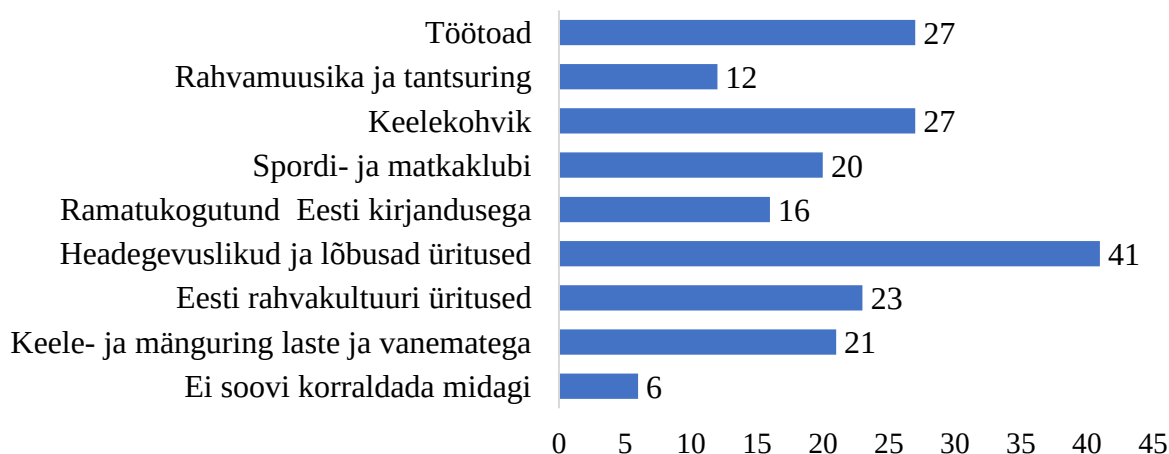
Joonis 15. Tegevused, kus õpetajad on kaasanud kogukonda

Kõige rohkem tegevustesse on kaasatud kogukonda heategevuslikel üritustel ning kõige vähem rahvamuusika ja tantsuringi ning samuti ka spordi- ja matkaklubi üritustesse. Vastusest selgus, et paljud õpetajad on tegevusi kogukonnaga koos teinud, kuid on ka neid, kes ei ole kogukonda kaasanud.

3.4. Õpetaja valmisolek täiendavaid eesti keelt toetavaid tegevusi korraldada

Viimases osas uuriti, milline on õpetaja valmisolek luua lasteaiaaalistele lastele täiendavat eesti keele keskkonda ja kaasata koostööpartnereid

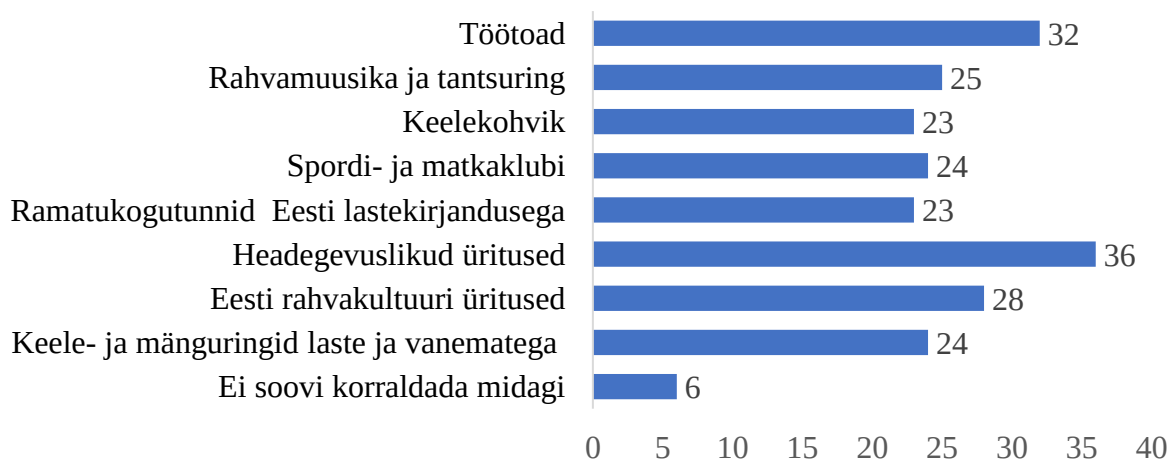
Uuringus sooviti teada saada, milliseid algatusi soovivad veel õpetajad korraldada lastevanematega. Tulemustest selgus, et 41 vastanuist sooviks heategevuslikke ja lõbusaid üritusi, 27 vastanuist töötubasid, keelekohvikuid, 23 vastanuist Eesti rahvakultuuri üritusi, 21 vastanuist keele- ja mänguringe vanematega 1-3 aastastele, 20 vastanuist spordi- ja matkaklubi üritusi, 16 vastanuist raamatukogutunde, 12 vastanuist rahvamuusika ja tantsuringe ning kuus vastanuist ei soovi korraldada midagi. (vt joonis 16)

Joonis 16. Algatused/ tegevused, mida õpetajad soovisid korraldada vanematega

Kõige enam soovivad õpetajad korraldada vanematega eestikeelseid heategevuslikke ja lõbusaid üritusi. Pääsüü pooltel õpetajatel on huvi korraldada lapsevanematega keelekohvikuid ja töötubasid. Õpetajate seas on ka neid, kes ei soovi lapsevanematega eestikeelseid üritusi korraldada.

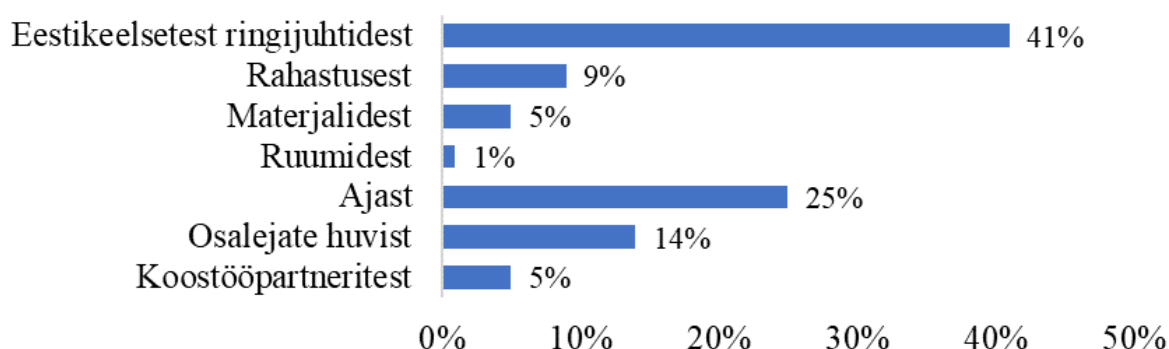
Järgnevalt taheti teada saada, milliseid algatusi/tegevusi sooviti veel korraldada koos kogukonnaga. Tulemustest selgus, et 36 vastanuist sooviks heategevuslikke ja lõbusaid üritusi, 32 vastanuist töötubasid, 28 vastanuist rahvakultuuri üritusi, 25 vastanuist rahvamuusika ja tantsuringe, 24 vastanuist spordi- ja muusikaklubisid ning keele- ja mänguringe lastele koos vanematega, 23 vastanuist keelekohvikuid ja raamatukogutunde lastekirjandusega ning kuus vastanuist ei soovi korraldada midagi. (vt joonis 17)

Joonis 17. Algatused/ tegevused, mida õpetajad soovivad kogukonnaga korraldada

Seega selgus, et kõige enam soovisid õpetajad korraldada kogukonnaga heategevuslikke ja lõbusaid üritusi, pooltel õpetajatel on huvi korraldada töötubasid ja peaaegu pooled küsitletutest sooviksid rahvakultuuriga seotud tegevusi korraldada. Samas kuus vastanut ei soovinud midagi korraldada. Võib väita, et paljud õpetajad on valmis kaasama ka kogukonna liikmeid.

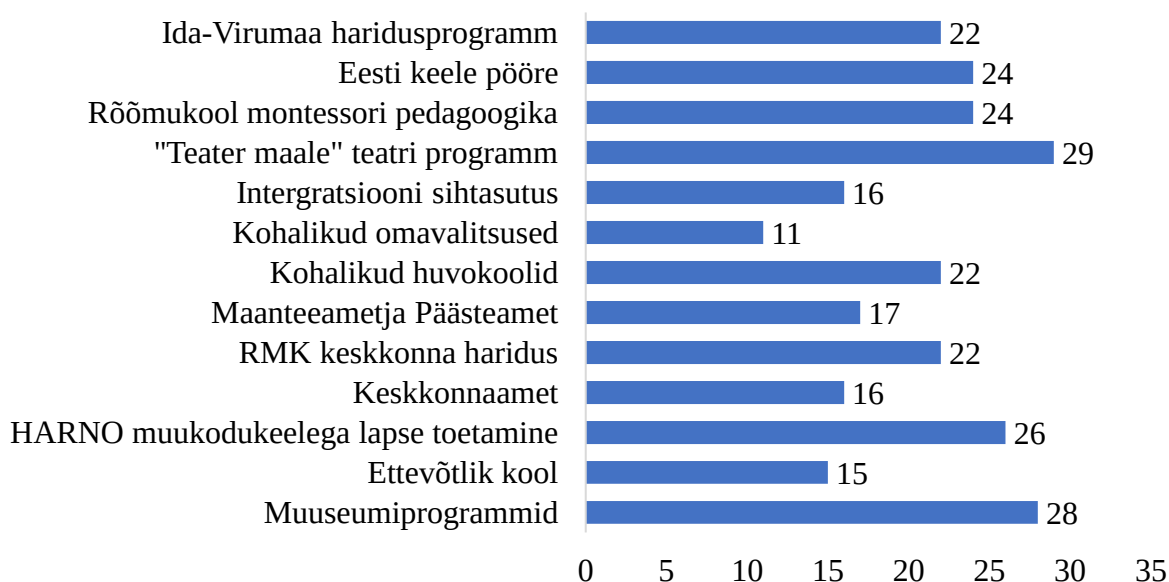
Järgmiseks sooviti õpetajatelt teada, millest nad tunnevad puudust, eestikeelsete tegevuste korraldamisel. Uuringust ilmnis, et 41% vastanutest märkis, et puudu on eesti keelt oskavatest ringijuhtidest, 25% vastanuist tunneb puudust ajast, 14% vastanutel ei ole huvi eestikeelseid tegevusi korraldada, 9% vastas, et puudu jääb rahastusest, 5% materjalidest ja koostööpartneritest ning 1% ruumidest. (vt joonis 18)

Joonis 18. Õpetajate poolt märgatavad puudused lisategevuste korraldamiseks

Sellest uurimisküsimusest saadi teada, et kõige enam tuntakse puudust eestikeelsetest ringijuhtidest. Paljud õpetajad tundsid, et puudu jääb ajast.

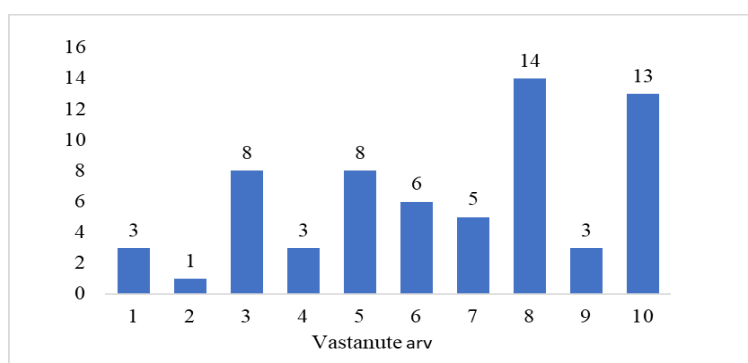
Küsitluses sooviti teada saada, millised on huvipakkuvad projektid ja koostööpartnerid, kellega sooviksid õpetajad teha koostööd. Tulemustest selgus, et 29 vastanuist sooviks “Teater maale“ teatriprogrammi, 28 vastanuist muuseumiprogramme, 26 vastanuist HARNO muu kodukeelega lapse toetamist, 24 vastanuist Eesti keele pööret ja Rõõmukooli, Montessori pedagoogikat, 22 vastanuist Ida-Viru haridusprogrammi, kohalike huvikoole ning RMK keskkonnahariduse programme. 17 vastanut kaasavad maanteeameti ja päästeameti, 16 vastanut integratsiooni sihtasutuse ja 16 kaasavad samuti keskkonnaameti, 15 vastanut Ettevõtliku kooli ning 11 vastanut kohaliku omavalitsusega koostööd. (vt joonis 19)

Joonis 19. Huvipakkuvad projektid ja koostööpartnerid

Uuringust selgus, et õpetajatel on huvi kõigi projektide vastu. Kõige rohkem eelistati „Teater maale“ teatriprogrammi ja muuseumide programme. Kõige vähem nähti koostöövõimalust kohaliku omavalitsusega.

Küsitluses paluti õpetajatel hinnata oma valmisolekut erinevaid eesti keelt toetavaid projekte/algatusi läbi viima ja koostööpartnereid kaasama, kui ressursse on piisavalt. Hinnati valmisolekut 10-palli süsteemis, kus üks näitab mitte valmisolekut ja 10 täielikku valmisolekut või juba tegutsemist. 13 õpetajat hindasid oma valmisolekut 10-palliga, kolm õpetajat 9-palliga, 14 õpetajat 8-palliga, viis õpetajat 7-palliga, kuus õpetajat 6-palliga, kaheksa õpetajat 5-palliga, kolm õpetajat 4-palliga, kolm õpetajat 3-palliga, üks õpetaja 2-palliga ja kolm õpetajat 1-palliga.(vt joonis 20)

Joonis 20.Õpetaja valmisolek tegevusi korraldada

Vastustest selgus, et pooled õpetajad on valmis lisategevusi/algatusi ja koostööd tegema, kuid on ka neid, kes ei ole valmis omaalgatuseks.

Uuringus sooviti teada, kui palju saab õpetaja toetust projektide, algatuste ja tegevuste korraldamisel ja kellelt. 64-st 49 õpetajat toovad välja, et juhtkond toetab alati, 14 vastanut mõnikord ja kaks vastanut harva. 40 õpetajat toob välja, et alati toetavad kolleegid, 20 vastanut mõnikord ja neli vastanuist harva. 31 õpetajat vastasid, et lapsevanemad toetavad alati, 21 mõnikord, 12 harva ja kahte ei toetata. 16 õpetajatest arvas, et kohalik omavalitsus toetab alati, 21 mõnikord, 21 vastanuist harva ja seitse vastanut, et ei toetata. (vt tabel 4)

Tabel 4. Toetus tegevuste, algatuste ja projektide korraldamiseks (N=64)

	Alati	Mõnikord	Harva	Ei toeta
Juhtkond	49	14	2	-
Lapsevanemad	31	21	12	2
Kolleegid	40	20	4	-
Kohalik omavalitsus	16	21	21	7

Juhtkond ja kolleegid toetavad õpetajat eestikeelsete tegevuste, algatuste ja projektide elluviimisel kõige rohkem. Lapsevanemate toetus on keskmine ja vähem toetust saadakse omavalitsuselt.

ARUTELU JA JÄRELDUSED

Töö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamus toetava eestikeelse keskkonna loomise võimalustest muukeelsetele lastele Ida-Virumaal ning osundada vajadusele kaasata koostööpartnereid, et toetada laste eesti keele arengut.

Esimene uurimisküsimus oli „*Millised meetodid, projektid ja algatused toetavad eesti keele õpet lasteaia õppeprogrammi osana õpetajate kui praktikute pilgu läbi Ida-Virumaal?*“

Barbara Z. Person rõhutab lapse keelesisendi olulisust, mis peaks olema vähemalt 20%, kokkupuudet päevas sihtkeelega, vastasel juhul, toimub minimaalne keeleõpe ja sõnavara jääb väga piiratuks (Person, 1997, lk 41-58). Käesolevas uuringus selgus, et õppetegevused toimuvad rühmas enamjaolt eesti keeles, kuid laste vabamäng ja omavaheline suhtlus on laste emakeeles. Kui uurida lasteaia õppekavadest ja kodulehtedelt õppetegevuse kestvuse kohta, siis on see tavaliselt 35 minutit päevas, mis jätab eesti keele kasutuseks ainult väikese osa päevast ja vahel toimuvad need teiste tegevuste arvelt (Edelenbos jt, 2006). Mõned õpetajad tõid välja, et eesti keeles õppetegevusteks on vähe võimalusi, sel juhul on keeleõpe vaid minimaalne. Keeleõpet võib mõjutada ka tugispetsialistide vähesus ning asjaolu, et rühmad on väga suured (rohkem kui 16 last). Teise keele õppimisel lasteaias peetakse oluliseks individuaalse lähenemise võimalust ning veel on toodud välja, et keeleõppe rühmad võiksid olla väiksemad kui 12 last, kuid õpetajate vastustest selgub, et paljud lasteaiad seda pakkuda ei suuda (Kulderknup 2009, lk 55; Döenyeyi, 2005, lk 29–30). Sarnase tulemuse sai ka Janika Kilk (2018) oma uuringus, mis osutab asjaolule, et viie aasta jooksul ei ole palju muutunud. Õpetajad tõid välja, et neil on kõige rohkem puudu ajast, et toetada laste keele arengut, sest igasugune ajaline piirang keeleõppes mõjutab tugevalt kuulamise, rääkimise, lugemise ja kirjutamise oskust (Edelenbos jt, 2006). Seetõttu tõid mõned õpetajad välja, et nende valmisolek eesti keelt efektiivselt õpetada on väike.

Sellele vaatamata on õpetajatel võimalus toetada eesti keele õpet oma rühmas. Õpetaja saab valida keeleõppe meetodid ja metoodika, kontrollida ning hinnata nende sobivust ja toetuda seejärel mitmesugustel õppemeetoditel, mis toetavad kõige paremini nende rühmas keele arengut (Kärtner jt, 2005, lk 4). Vastuseid analüüsides selgus, et enamus õpetajaid olid

valinud rühmas kasutatava meetodi silmas pidades keele toetamist, kõige enam kasutavad õpetajad keelekümbelus metoodikat, LAK-õpet või on rühmas professionaalne eesti keele õpetaja, mis on suures osas mõjutatud asjaolust, et rühmad on muukeelsed või on enamus lapsi rühmas muukeelsed. Selleks, et mitmekesistada keeleõpet kasutavad paljud õpetajad projektõpet, õuesõpet, „Tervist edendava lasteaed“ programmi või „Kiusamisest vaba lasteaed“ programmi. Lühiajalistest projektidest eelistati kõige enam maantee- ja päästeametit ning suu kooli. Need igapäeva teemasid käsitlevad projektid ja programmid loovad erinevaid ja praktilisi olukordi ja aitab kaasa lapse loomulikule keele arengule (Barker, 2000 lk 54-55). Loomuliku, huvitavat, silmaringi avardavat ja rahvakultuuri tutvustavat keelekeskkonda pakub ka programm „Teater maale“ ja muuseumihariduse programmid, kuid neid kasutavad õpetajad vähe. Eelnevates uuringutes on samuti rõhutatud, et keeleõppes tuleb anda õppijale võimalus keelt harjutada erinevates olukordades ning ühendada seda kultuuri ja kontekstiga (Eskildsen, Theodorsdottir, 2015, lk 150–163).

Meetodite kasutamise kohta, on küsitluses näha, et õpetajad jäävad keeleõppes suures osas rutiinsete tegevuste juurde, selline rühmaruumis harjutamine ja kordamine võib olla küll tõhus, kuid nii jääb väheks autentse sihtkeelega kokkupuutest, mille tõttu jääb sõnavara ühekülgseks (Lightbown, Spada, 2017, lk 123–124). Kuna keeleõppe eesmärgiks peaks olema õppija ettevalmistus sotsiaalkultuurilistes olukordades hakkamasaamiseks, siis peaks lapsel olema erinevaid võimalusi keelt kasutada ja end proovile pannana, ning ainult õpetaja sihtkeele kasutusest tihti ei piisa (Eskildsen, Theodorsdottir, 2015, lk 150–163; Kikerpill, Kingsepp, 2001, lk 54-55). Paljud õpetajad tõid välja, et kasutavad rühmas ka loomuliku ja sugestiivset keeleõppemeetodit, mis toetab keele loomulikku arengut ja loob õppija jaoks turvalise keskkonna. Keeleõppekeskkond on sellisel juhul vastuvõetav ning õpetaja suhe lapsega meenutab suhet lapsevanemaga. Selline lähenemine seob keeleõpingut kunsti, kultuuri ja mängulisusega ning õppija on aktiivne protsessis osaleja (Larsen-Freeman & Anderson, 2016; Richards & Rodgers, 1986, lk 142–149). Oli ka neid õpetajaid, kes kasutasid tihti audiolingvaalset ja käsutäitmise meetodit, mõlemad meetodid on mängulised, kuid õppeprotsessi keskmesse jääb õpetajaroll, nüüdisaegset õpikäsitlusest lähtudes peaks õppeprotsessi juhtima õppija (Cook, 2012; Ricard-Armato, 1988; Döenyey, 2005, lk 29–30).

Küsitluse tulemuste põhjal võib järeldada, et Ida-Virumaal on palju muukeelseid rühmi ning laste arv rühmades on suur. Rühmas võib olla eestikeelne õppetegevus ja keelega kokkupuude päeva jooksul minimaalne. Õpetajatel on vähe tuge keelearengu toetamiseks ja

ajaline ressurss on piiratud, mis võib takistada õpetajat toetava keelekeskkonna loomises. Samas on õpetajad rühma valinud meetodid, ja projektid, mis toetavad keele õpet.

Teine uurimisküsimus oli „*Milliseid mitteformaalseid keele keskkonna võimalusi on muukeelsetele lastele lisaks alushariduse põhiprogrammile, õpetajate hinnangul Ida-Virumaal?*“

Eelnevates uuringutes on rõhutatud, et varajane keeleõpe on oluline ja sellega võiks alustada juba enne kooli, sest lapsed kes saavad kvaliteetset ja piisavat keelesisendit enne kolmandat eluaastat, on keeleteadlikumad, kui need kes teiste keeltega kokku ei puutu (Kovelman jt, 2008, lk 203–223; Kärtner jt, 2006, lk 6–7). Kuna esimese uurimisküsimuse arutelu käigus ilmnas, et eesti keelega kokkupuude võib rühmas olla väike ja õpetajate ajaline ressurss piiratud, on oluline, et lastel oleks täiendavaid ja mitmekesiseid keelearengut toetavaid tegevusi rühmast ning lasteaiast väljaspool. Õpetajad tõid välja, et lapsed on käinud eesti keelsetel teatri etendustel ja kontserditel. Küsitluse käigus ilmnas, et vähesed lasteaiad võimaldavad regulaarselt lastele täiendavaid eesti keelseid ringe ja väljaspool lasteaeda need peaaegu puuduvad, mida kinnitab ka Haridussilma läbi viidud uuring, kus eestikeelses huvihariduses osales Ida-Virumaa peale vaid 168 nelja kuni seitsme aastast last (Haridussilm). Samas on keel kasutuspõhine ja seda õpitakse suhtlemise käigus, milleks on vajalik keskkond ja teised keele kasutajad (Vihman, 2018) ja keelt peaks õppima erinevates ning loomulikes keele keskkondades (Richards & Rodgers, 1986, lk 113-120). Seetõttu pidasid enamus õpetajaid täiendavaid rühmaväliseid eesti keelseid tegevusi väga tähtsaks, kuid nentisid, et lapsevanemate huvi on väike. Siin tuleb oluliseks pidada õpetaja rolli, sest tihti seob õpetaja vanemad haridusasutuse, kultuuri ja keelega (Rannut, M. jt, 2003, lk 320). Tähtis on tekitada lapsevanemates huvi keele ja kultuuri vastu, sest aktiivsed ja positiivsed lapsevanemad aitavad kaasa lapse keelearengule, kuid negatiivsus võib keele kasutust hoopis pärssida (Baker, 2000, lk 74).

Ida-Virumaal on vähe eestikeelseid huviringe väljaspool rühma ja väljaspool lasteaeda need peaaegu puuduvad. Kuigi õpetajad peavad täiendavat eesti keele keskkonda ja tegevusi väga oluliseks, ei ole nad suutnud huvi tekitada vähe motiveeritud vanemates.

Kolmas uurimisküsimus oli „*Milliseid koostööpartnereid sealhulgas kogukonna liikmeid kaasavad õpetajad eesti keele keskkonna loomisel?*“

Iirimaa ja Wales on võtnud rahvuslikuks eesmärgiks taaselustada riigi põliskeel. Selleks, et keel ei oleks ainult haridusasutuse põhine on need riigid otsustanud tõsta keele sotsiaalset

väärtust, kaasates lapse keeleõppesse nii vanemaid, kui ka kogukonna, sest keel on ühiskondlik väljund (Mhathuna, Mac Con Iomaire, 2022, lk 80, 86, 96; Welsh Assembly, 2008, lk 27). Soome väärtustab mitmekeelsust ja kultuuriliste tegevuste seostamist keelega (EOP, 2016: 39–41). Käesoleva uuringu tulemusena selgus, et Ida-Virumaal tunnevad õpetajad vähe toetust lapsevanematelt, kuid enamus õpetajaid kaasab lapsevanemaid vaid suuremate ürituste ajal ja vanemate kaasamine on pigem vajaduspõhine. Kogukonnast kaasatakse kõige enam raamatukogusid ning maantee- ja päästeametit. Mitmed õpetajad tundsid, et lapsevanematel puudub huvi eesti keele õppe toetamiseks. Samas on teoorias välja toodud, et alushariduses on oluline kaasata keeleõppesse lapsevanemaid, õpetajate organisatsioone ja kogukonda, sest nii on keele sisend tähendusrikas ja vormib õppija (lapse) ühiskonna osaks ja annab võimaluse kogeda erinevaid kultuure kõrvuti (Curtain & Pesola, 1994, lk 9-11). Ainult õpetaja poolne panus keeleõppesse võib jätta keelesisendi ühekülgseks, kunstlikuks ja lihtsustatuks (Kikerpill, Kingsepp, 2001, lk 7-8). Näitena võib tuua Saksamaal kaua järgitud ideoloogiat, kus vähemuskeelt nähti, kui keeleõpet pärssivat tegurit ja see mõjutas keelõppemotivatsiooni muukeelsetel lastel. Eesti ei ole muukeelseid lapsevanemaid ja kogukonnaliikmeid eriti süsteemselt kasutanud lapse keeleõppe toetamiseks, samas on see väärtuslik ressurss (Uibu & Narusson, 2020). Walesis osaleb kohalik omavalitsus aktiivselt keele õppe toetajana ja valib kogukonnast vabatahtlikud keelesindajad, kes korraldavad keele hoidmist ja kasutamist ning teevad koostööd haridusasutuste ja lapsevanematega (Mentrau laith, i.a). Ka käesolevas uuringus on enamus õpetajad ühiselt koostööpartneritega korraldanud perepäevasid, heategevuslikke üritusi ja rahvakalendri tähtpäevi, et luua täiendavat eesti keele keskkonda, kuid kõik õpetajad ei pea seda vajalikuks. Dr Celine Healy (2021) tõstab esile, et keele õppimisel edu saavutamiseks tuleb luua üksused, mis kõik töötavad koos ja toetavad üksteist ja selle keskmes peavad olema tugevad ja teadlikud õpetajad.

Laste keeleõppe toetamiseks tuleb luua mitmekesine keskkond, kus õppija tunneb enast ühiskonna osana, selle keskmes on õpetaja, kes teeb koostööd kogukonna ja lapsevanematega. Õpetaja on sillaks erinevate osapoolte vahel, kuid peab saama ka toetust. Ida-Virumaal on õpetajaid, kes teevad koostööd ja kaasavad koostööpartnereid, kuid on ka neid, kes tunnevad et koostöö ei suju või ei pea nad vajalikuks koostööd keeleõppe toetamiseks teha.

Neljas uurimisküsimus oli „*Milline on õpetaja valmisolek luua lasteaiaaalistele lastele täiendavat eesti keele keskkonda ja kaasata koostööpartnereid?*“

Hymes jt keeleõppe uurijad on esile tõstnud, et keel peab olema õppija jaoks tähendusrikas kogemus sotsiaal-kultuurilises ruumis (Ricard-Armato, 1988, lk 18). Selle saavutamiseks on oluline roll õpetajal ja tema valmisolekul keeleõpet olulisaks kujundada (Kikerpill, Kingsepp, 2001, lk 7-8). Uurimistulemustes on enamus õpetajaid Ida-Virumaal valmis korraldama heategevuslikke või lõbusaid üritusi ja pooled on nõus korraldama keelekohvikuid, töötube ja rahvakultuuri üritusi kogukonna liikmetega, et luua lastele loomuliku keele kasutuse võimalus. Õpetajad soovisid tulevikus rohkem kaasata teatri- ja muuseumiprogramme. Vähemalt pooled küsitluses osalenud õpetajad olid valimis ka edaspidi lastele täiendavaid eesti keelt toetavaid tegevusi looma, kui selleks on võimalus. Õpetajate hinnangul on nende peamisteks toetajateks juhtkond ja kolleegid, keskmist toetust saavad õpetajad vanematelt ja vähe toetust on kohalikult omavalitsuselt ja ettevõtetelt. Samas teoreetiliste allikate põhjal toetab keeleõppe arengut Iirimaa ja Walesis kõige rohkem riik ja kohalikud omavalitsused, kes motiveerivad vabatahtlike, kohalikke ettevõtteid ja kogukonna liikmeid õpetajaga koostööd tegema, et ühiselt tõsta keele sotsiaalset ja kultuurilist väärtust, mille tulemusena on keele populaarsus tõusvas tendentsis (Welsh Assembly..., 2017, lk 35–37; O’Ceallaigh & Dhonnabhain, 2015, lk 184; O’Laoire, 2005). Keeleõpetajat tuleks näha kogukonnasuhete siduja rollis haridusasutuse, kogukonna, lapsevanemate ja lapse vahel (Uibu & Narusson, 2020). Küsitluses osales ka õpetajaid, kes ei soovi täiendavat keelekeskkonda luua ja koostööpartnereid rühma töösse kaasata. samas õpetaja kujundab kogukonna nägemusemust keeleõppest ja õpetajast ning mõjutab lapse keeleõppe edukust (Rannut, M. jt, 2003, lk 320).

Keeleõpetaja suhtumine keeleõppesse, ümbritsevasse kultuuri ja kogukonda, mõjutab lapse keele õppemotivatsiooni. Õpetaja valmisolekut keelekeskkonna loomisel mõjutab kogukonna ja riigi (kohaliku omavalitsuse) suhtumine õpetajasse. Paljud õpetajad on nõus kogukonna liikmetega koos keelearengu nimel töötama ja sellega lastele keelekeskkonda looma, kuid vajavad rohkem toetust kohalikult omavalitsuselt ja teistelt kogukonna liikmetelt, et saavutada ühine eesmärk.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, lasteaiaõpetajate arvamus toetava eesti keele keskkonna loomise võimalustest muukeelsetele lastele Ida-Virumaal ning koostööpartnerite kaasamisest, et toetada laste eesti keele arengut.

Bakalaureusetöö on suunatud õpetajate hinnangule keelekeskkonna loomisest ja koostööpartnerite kaasamisest lasteaiatöösse Ida-Virumaal.

Töö koosnes kolmest osast. Esimeses osas antakse ülevaade teoreetilistest seisukohtadest, kus selgitatakse keelekeskkonna loomise, keeleomandamise ja koostööpartnerite kaasamise põhimõtteid keeleõppe toetamisel. Täiendavalt tuuakse ka näiteid keele õppekorraldusest teistes riikides ja Eestis olemasolevatest võimalustest. Töös toodi ka seoseid ja näiteid varasematest uuringutest.

Teises ehk empiirilises osas kirjeldatakse töö eesmärki, metoodikat, valimit, uurimisküsimusi, uurimis protseduuri ja tulemuste analüüsi meetodeid. Uurimismeetodiks on valitud kvantitatiivne meetod ning tulemusi analüüsiti statistiliselt, kasutades *MS Exceli* programmi. Andmete kogumiseks kasutati ankeetküsitlust ja valim oli sihipärane. Töö kolmandas osas koostati küsitluses saadud arvuliste tulemuste põhjal diagrammid ja tabelid ning analüüsiti vastuseid.

Tulemustest saab välja tuua, et paljud rühmad, kus muukeelsed lapsed õpivad eesti keelt on väga suured ja rühmas on, kas kõik muukeelsed lapsed või on suurem enamus. Õpetajad kasutavad sellest lähtuvalt ka kelekümblus meetodikat, LAK-õpet või on rühmas professionaalne eesti keele õpetaja. Õpetajad kasutavad ka teisi programme ja projekte keele arengu toetamiseks, nagu projektõpe, kiusamisest vaba lasteaed ja tervist edendav lasteaed. Enamus õpetajaid eelisavad kasutada keeleõppe toetamiseks rutiinseid tegevusi, kuid kasutatakse ka loomulikku ja sugestiivset meetodit. Õpetajatel on keele õppe materjalid olemas, kuid aega jääb vähe erinevaid keele keskkondi luua. Vähestes lasteaedades Ida-Virumaal on olemas eesti keelsed ringid ja lisa tegevused. Väljaspool lasteaeda eesti keelsed ringid ja muud tegevused lasteaiaelastele lastele peaaegu puuduvad. Õpetajad püüavad

lastega käia eesti keelsetel teatrietendustel ja kontsertidel, kuid selleks on vähe võimalusi. Sellele vaatamata peavad õpetajad täiendavat keelekeskkonna võimalust väga tähtsaks, kuid lapsevanemate huvi on õpetajate hinnangul väike. Õpetajad kaasavad vanemaid vaid suuremate ürituste ajal, õpetajate hinnangul on vanemate huvi eesti keelsetes tegevustes kaasa teha väike. Kogukonnast kaasatakse kõige enam raamatukogusid ja päästeametit, mingil määral ka huvikeskusi, teatrit ja muuseume. On õpetajaid, kes on kaasanud vanemaid ja peresid tegevustesse, kuid on ka neid õpetajaid, kes ei soovi koostööd teha. Peaaegu pooled küsitluses osalenud õpetajatest olid valmis või pooldasid, võimaluste olemasolul luua erinevaid keele keskkonna võimalusi ja kaasama sinna ka koostööpartnereid. Tegevuste korraldamise nägid õpetajad toetust juhtkonnas ja kolleegides, vähem lapsevanemates ja väga vähe toetust nähti kohalikus omavalitsuses ja ettevõtetes. Oli ka õpetajaid, kes ei olnud valmis keelekeskkonna tingimusi parandama ja koostööd tegema erinevate osapoolte vahel.

Tuginedes uuringu tulemustele saab järeldada:

- Ida-Virumaal on palju muukeelseid rühmi ning laste arv rühmades on suur. Rühmas võib olla eestikeelne õppetegevus ja keelega kokkupuude päeva jooksul minimaalne. Õpetajatel on vähe tuge keelearengu toetamiseks ja ajaline ressurss on piiratud, mis võib takistada õpetajat toetava keelekeskkonna loomises. Samas on õpetajad rühma valinud meetodid, metoodika ja projektid, mis toetavad keele õpet.
- Ida-Virumaal on vähe eestikeelseid huviringe väljaspool rühma ja väljaspool lasteaeda need peaaegu puuduvad. Kuigi õpetajad peavad täiendavat eesti keele keskkonda ja tegevusi väga oluliseks, ei ole nad suutnud huvi tekitada vähe motiveeritud vanemates.
- Laste keeleõppe toetamiseks tuleb luua mitmekesine keskkond, kus õppija tunneb ennast ühiskonna osana, selle keskmes on õpetaja, kes teeb koostööd kogukonna ja lapsevanematega. Õpetaja on sillaks erinevate osapoolte vahel, kuid peab saama ka toetust. Ida-Virumaal on õpetajaid, kes teevad koostööd ja kaasavad koostööpartnereid, kuid on ka neid, kes tunnevad et koostöö ei suju või ei näe nad vajalikust koostööd keeleõppe toetamiseks teha.
- Keeleõpetaja suhtumine keeleõppesse, ümbritsevasse kultuuri ja kogukonda, mõjutab lapse keeleõppemotivatsiooni. Õpetaja valmisolekut mitmekesist keelekeskkonda luua mõjutab kogukonna ja riigi (kohaliku omavalitsuse) suhtumine õpetajasse. Paljud õpetajad on nõus kogukonna liikmetega koos keelearengu nimel töötama ja sellega lastele keelekeskkonda looma, kuid vajavad rohkem toetust

Muukeelsete koolieelsete laste eesti keele arengut toetava keskkonna loomine

kohalikult omavalitsuselt ja teistelt kogukonna liikmetelt, et saavutada ühine eesmärk.

Kokkuvõtteks võib öelda, et töö alguses püstitatud uurimisküsimused said vastused ning töö eesmärk saavutati.

Uurimistöö piiranguks on see, et küsitlus viidi läbi vaid õpetajatega. Tervikliku pildi saamiseks peaks küsitلهma ka lapsevanemaid, juhtkonda ja kohaliku omavalitsuse ametnikke.

Käesoleva bakalaureusetöö praktilise väärtusena võiks tulemuste põhjal leida rohkem võimalusi koostöö parandamiseks kogukonna ja lasteaia vahel ning väärtustada rohkem mitmekesiseid võimalusi eestikeelse keskkonna loomiseks muukeelsetele lastele. Suunata õpetajaid koostööd tegema ja omavalitsusi kaasama lasteaia töösse ja keele arengu toetamisse. Kohalik omavalitsus võiks teha üleskutse aktiivsetele kogukonna liikmetele, kes saaksid panustada eesti keele keskkonna arendamisesse, et toetada õpetajaid. Lasteaia juhtkonnad võiksid suunata ja hõlbustada lapsevanemate ning õpetajate koostööd, näiteks koolituste või praktiliste tegevuste näol.

KASUTATUD ALLIKAD

Baker, C. (2000). *Kakskeelne laps. Kakskeelsuse käsiraamat lapsevanematele ja õpetajatele* (lk 54–89). Tartu: El Paradiso, Haridus- ja Teadusministeerium

Beilmann, M. (2020). Küsitlusuuringud. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/k%C3%BCsitlusuuringud> (viimati vaadatud 22.04.2023)

Brumen, M. (2010). The perception of and motivation for foreign language learning in pre-school. *Early Child Development and Care*, 181(6), 717–732. DOI:10.1080/03004430.2010.485313 (viimati vaadatud 22.03.2023).

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. Sixth edition. <https://gtu.ge/Agro-Lib/RESEARCH%20METHOD%20COHEN%20ok.pdf> (viimati vaadatud 16.04.2023)

Cook, V. (2012) *Second Language Learning and Language Teaching*. https://www.academia.edu/7674409/Second_Language_Learning_and_Language_Teaching (viimati vaadatud 12.04.2023).

Curtain, H., Pesola, C. A. B. (1994). *Language and Children: Making the Match. Foreign Language Instruction for an Early Start Grades K-8* (lk 9–69). Longman Publishing

Cymraeg Wales Assembly Government. (i.a). Pre-school: If you'd like your child to speak Welsh, then there's plenty of support available at an early age. <https://www.gov.wales/cymraeg-education/pre-school> (viimati vaadatud 13.04.2023).

Dixon, L. Q., Zhao, J., Shin, J-Y., Wo, S., Su, J-H., Burgess-Brimingham, R., Unal, G. M., Snow, C. (2012) What We Know About Second Language Acquisition. A Synthesis from Four Perspectives. *Review of Educational Research*, 82(1), 9. DOI: 10.3102/0034654311433587 (viimati vaadatud 12.04.2023).

Döenyei, Z. (2005). *The Psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers: 29–30. <https://cstn.files.wordpress.com/2009/11/the-psychology-of-the-language-learner-3haxap.pdf> (viimati vaadatud 17.03. 2023).

Edelenbos, P., Johnstone, R., Kubanek, A. (2006). The main pedagogical principles underlying the teaching of languages to very young learners. https://ec.europa.eu/assets/eac/languages/policy/language-policy/documents/young_en.pdf (viimati vaadatud 11.04.2023).

Eesti keelepööre MTÜ. <https://eestikeelepore.blogspot.com/> (viimati vaadatud 16.04.2023)

EOP 2016 =Esiopetusksen opetussuunnitelman perusteet 2014 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:1 Opetushallitus. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy

Eskildsen, S. W., Theodorsdottir, G. (2015). Constructing L2 Learning Space: Ways to Achieve Learning Inside and Outside the Classroom. *Applied Linguistics*, 38(2), 150–163. <https://academic.oup.com/applij/articleabstract/38/2/143/2951653?redirectedFrom=fulltext> (viimati vaadatud 24.01.2023).

Ettevõtlik Kool. (2022). Ettevõtliku kooli kvaliteedi tunnused-STANDART-. MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused. 2022. <https://evkool.ee/wp-content/uploads/2022/06/standard-2.05.pdf> (Viimati vaadatud 16.04.2022)

Gaeloideachas National Voluntary Organisation. (i.a). Supporting the development of Irish-medium education.<https://gaeloideachas.ie/i-am-a-parent-pupil/naionrai/> (viimati vaadatud 11.04.2023).

Gagarina, N., Posse, D., Düsterhöft, S., Topaj, N., Acikgöz, D. (2014). Sprachförderung bei Mehrsprachigkeit: Erste Ergebnisse der BIVEM-Studie zur Wirksamkeit von Sprachförderung bei jüngeren mehrsprachigen Kindern: Eine Studie des Berliner Interdisziplinären Verbundes für Mehrsprachigkeit (BIVEM). *Spektrum Patholinguistik*, 7, 139–148. <https://cstn.files.wordpress.com/2009/11/the-psychology-of-the-language-learner-3haxap.pdf> (viimati vaadatud 11.02.2023).

Haridus- ja Noorteamet. (HARNO) 2022 Muu keelega laps.https://harno.ee/muu-kodukeelega-laps#lasteaedade_metoodikakeskused (viimati vaadatud 16.04.2023).

Haridus- ja teadusministeerium. (2023, 6. aprill). Eestikeelsele õppele üleminek.<https://www.hm.ee/uleminek#lasteiaid> (viimati vaadatud 07.04.2023).

Haridussilm. (2023). *Haridusandmete portaal. Huvihariduses õpivad isikud*.<https://www.haridussilm.ee/ee/huviharidus/oppivad-isikud> (viimati vaadatud 16.04.2023).

Healy, C. (2021.) Language Learning Lights – How Wales can become a beacon of excellence for language learning. <https://wales.britishcouncil.org/en/blog/language-learning-lights-how-wales-can-become-beacon-excellence-language-learning> (viimati vaadatud 23.03.2023).

Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). Uuri ja kirjuta. Medicina

Hoff, E. Core, C. Place, S. Rumiche, R. Senso, M. Parra, M. (2012) Dual language exposure and early bilingual development. *Jurnal of Child Language*. 39 (1), 1–27. doi: 10.1017/S0305000910000759.

Hoff, E., Core, C., Shanks, F. K. (2019) The Quality of Child-Directed Speech Depends on the Speaker's Language Proficiency. *Jurnal of Child Language*.47(1), 132–145. Doi: 10.1017/S030500091900028X (viimati vaadatud 23.02.2023).

Ida-Viru turismiinfo. Haridusprogrammid.<https://idaviru.ee/haridusprogrammid/> (viimati vaadatud 16.04.2023).

Kachru, Y. (2010) Pedagogical Grammars for Second Language Learning. *Concise Encyclopedia of Applied Linguistics*. Oxford: Elsevier Ltd, 172–178

Karpf, A. (1991) *Universal grammar needs organization*. *Folia Linguistica*, XXV/3–4, 339-360

Kikerpill, T. Kingsepp, L. (2001). Keelekeskkond võõrkeeleeõppe toetajana. Keeleõpetaja metoodika vihik. TEA kirjastus. Tallinn 2001

Kilk, J. (2018). *Muukeelse lapse keeleõpe eesti õppekeelega rühmas*. Narva 2018 http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/59174/kilk_janika_bak.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 23.02.2023).

Kitsnik, M. (2021). Teises keeles õppimise toetamine. Õpetajate Leht. <https://opleht.ee/2021/11/teises-keeles-oppimise-toetamine/> (viimati vaadatud 11.04.2023).

Kovelman, I. Barker, S. A, Petitto, L. A. (2008). Age of first bilingual language exposure as new window into bilingual reading development. *Bilingualism: Language and Cognition*.11(2): 203–223.doi: 10.1017/S1366728908003386 (viimati vaadatud 11.04.2023).

Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu ülikooli kirjastus. 2018

Kulderknup, E. (2009). *Õppe- ja kasvatustegevuste valdkonnad*. Riiklik eksami- ja kvalifikatsiooni keskus. Kirjastus Studium

Kärtner, P., Maiberg, L., Rikker, M., Tuuling, L., Voltein, E. (2006). Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täiendkoolituseks. Tallinn: Integratsiooni Sihtasutus: Haridusprogrammide Keskus. https://www.integratsioon.ee/sites/default/files/54_60.pdf (viimati vaadatud 11.04.2023).

Lambakahar, I. (2015). *Kakskeelsete laste vanemate hoiakud ja arvamused kõne arengu kohta lasteaias keelekümbelusrühmas*. Narva 2015 http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/47158/Lambakahar_Inga.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 04.10.2021)

Larsen-Freeman, D., Anderson, M. (2016). *Techniques & Principles in Language Teaching*. Third Edition. Oxford University Press. [https://www.academia.edu/34404076/._Techniques_and_Principles_in_LT_Larsen_Freeman_and_Anderson_Original%20\(28.04.2020\)](https://www.academia.edu/34404076/._Techniques_and_Principles_in_LT_Larsen_Freeman_and_Anderson_Original%20(28.04.2020)). (viimati vaadatud 12.03.2023)

Lastefond.SA Tartuülikooli kliinikumi lastefond. Toetame Ukraina põgenikue lapsi. <https://www.lastefond.ee/toetame-ukraina-pogenike-lapsi/>

Laugharne, J. (2007). Language Use and Language Attitudes in Wales. Rmt, Lasagabaster, D. Huguet, A. (Koost.), *Multilingualism in European Bilingual Contest*. Language Use and Attitudes. Multilingual Matters LTD. Toronto, lk 208–214

Lightbown, P.M. Spada, N. (2017) *How Languages are Learnd*. Oxford Handbooks for Language Teachers. Oxford University Press, 123–129

Mclaughlin, B. (1981). Differences and similarities between first and second language learning. *Annals of the New York Academy of Sciences* 379, 10–26

Mehisto, P., Marsh, D., Frigols, M., Völili, K., Asser, H., Kärema, T., (2010). Lõimitud aine ja -keeleeõpe. Tallinna Raamatutrükikoda. <https://www.digar.ee/arhiiv/nlibdigar:56133>
(viimati vaadatud 12.04.23)

Mhathuna, M.M, Mac Con Iomaire, M. (2022) Early childhood education and care provision through the medium of the Irish language. Technological University Dublin. <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1038&context=totalarcsbk> (viimati vaadatud 11.04.2023)

Mudiad Meithrin. Cylch Ti a Fi. (i.a). Cylch Ti a Fi (Baby and Toddler groups) <https://meithrin.cymru/cylch-ti-a-fi/?lang=en> (viimati vaadatud 23.03.2023).

O’Ceallaigh, T. J., Dhonnabhain, A. N. (2015). Reawakening the Irish Language through the Irish Education System: Challenges and Priorities. *International Electronic Journal of Elementary Education*. 8(2), 179–198.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1085869.pdf> (viimati vaadatu 20.03.2023).

O’Laorie, M. (2005). Language planning in Ireland. Rmt, R. Kaplan and R. Baldauf. (Koost.) *Current issue in language planning series*. Clevedon: Multilingual Matters.

O’Laoire, M. (2007). Language Use and Language attitudes in Ireland. Rmt, Lasagabaster, D. Huguet, A. (Koost.), *Multilingualism in European Bilingual Contest*. Language Use and Attitudes. Multilingual Matters LTD. Toronto, lk 168–169

Pfaff, Carol W. 2011. Multilingual Development in Germany in the Crossfire of Ideology and Politics: Monolingual and Multilingual Expectations, Polylingual Practices. *EScholarship*. University of California. <https://transit.berkeley.edu/2011/pfaff/> (viimati vaadatud 20.03.2023)

Pearson B.Z, Fernández S.C, Lewedeg V, Oller D.K. (1997). The relation of input factors to lexical learning by bilingual infants. *Applied Psycholinguistics*. 1997; 18:41–58 https://www.researchgate.net/publication/231787658_The_relation_of_input_factors_to_lexical_learning_by_bilingual_infants (viimati vaadatud 28.02.2023).

Pinter, A. (2012) Teaching Young Learners. Rmt. Burns, A., Richards, J. C. (Koost.) The Cambridge Guide to. *Pedagogy and Practice in Second Language Teaching*. Cambridge University press. USA, lk 103–112

Rannut, M. Rannut, Ü. Verschik, A. (2003). *Keel, võim, ühiskond. Sotsiolingvistika ja keelepoliitika õpik*. TPÜ kirjastus

Rannut, Ü. (2003). Mitteverbaalsed strateegiad ja keeleline rikastamine teise keele õppes. <http://www.integrationresearch.net/uploads/1/3/0/7/1307353/tpruus.pdf> (viimati vaadatud 11.04.23).

Richard-Amato, P. A. (1988). Making it Happen. *Interaction in the Second language Classroom. From Theory to Practice*. A Publication of World Language Division.

Ricards, J. C., Rodgers, T. S. (1986) Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press. <https://www.novaconcursos.com.br/blog/pdf/richards-jack-c.-&-rodgers.pdf> (viimati vaadatud 12.03.2023).

Rõõmukool. MTÜ. Laste ja vanemate kogukonnakool. <https://www.roomukool.com/> (Viimat vaadatud 16.04.2023)

Svallie-Troike, M. (2021). *Introducing second language acquisition*. Cambridge, UK, Cambridge university Press.

Zupsmann, M. (2006, 18. juuni). Muukeelse lapse eesti keele õpe lasteaias. Lasteaed. Eesti lasteaiadõpetajate ajakiri. <http://www.lasteaed.net/2009/06/18/muukeelse-lapse-est-keele-ope-lasteaias/> (Viimati vaadatud 16.04.2023)

Tallinn. (2022) Uudised. Sitsi Lasteaed teeb käesoleval õppeaastal koostööd Tallinna Kunstikooliga huvihariduse programmi 5-7 aastastele lastele. 2022/01/18. <https://www.tallinn.ee/et/sitsi-lasteaed/uudis/sitsi-lasteaed-teeb-kaesoleval-oppeaastal-koostood-tallinna-kunstikooliga-huvihariduse-programmi-5-7> (Viimati vaadatud 16.04.2023)

The Mentrau Iaith. (i.a) The Mentrau Iaith helps you to live, learn and enjoy in Cymraeg <https://mentrauiath.cymru/en/mentrau-iaith-cymru/the-mentrau-iaith/> (viimati vaadatud 23.03.2023).

Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Harvard University Press. (lk 144–248)

Uibu, M., & Narusson, D. (2020). *Kool kui uusisserändajate toetaja, kaasaja ja ankurkogukond. Kogukonna arendamise juhised*. RITA-ränne. Euroopa Liit. Euroopa Regeonaalarengute Fond
https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/uibu_ja_narusson_2020_koolikogukonnaarendamise_juhised.pdf (viimati vaadatud 12.05.2023)

Vapper, T. (2020, 24. jaanuar). Varajase keeleõppe võtmeisik on õpetaja. *Õpetajate leht*.
<https://opleht.ee/2020/01/varajase-keeleoppe-votmeisik-on-opetaja/> (Viimati vaadatud 16.06.2023)

Varep, A. (2020). *Muukeelse lapse eesti keele kui teise keele arengu hindamisest. Bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/69360/varep_alen_ba.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 02.02.2023).

Vihman, V. A. (2018). *Pilk laste keele omandamisele. Teoreetiliselt aluselt ja kvantitatiivsest lähenemisest*. Keel ja Kirjandus 8–9, 662–642

Weaver, F. (2013). Finland makes multilingualism easy. This is Finland.
<https://finland.fi/life-society/finland-makes-multilingualism-easy/> (viimati vaadatud 12.03.2023).

Welsh Assembly Government. (2008). The Curriculum and Assessment Division of the Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills. (lk 4; 27). *Welsh Language Development*. <https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2018-02/welsh-language-development.pdf> (viimati vaadatud 23.03. 2023).

Welsh Assembly Government. (2017). Cymraeg 2050: A Million Welsh Speakers. *Welsh Language Strategy*. Welsh language division. 35–37.
<https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2018-12/cymraeg-2050-welsh-language-strategy.pdf> (viimati vaadatud 20.03.2023).

Õunapuu, (2014). Kvalitatiivne ja Kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool.

ÕIGUSAKTID

Keeleseadus. (2011). RT I 2013, 5, 26.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015022>(viimati vaadatud 04.10.2022).

Suomen perustuslaki. (1999). 11.6.1999/731

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P17> (viimati vaadatud 20.02.2023).

LISAD

LISA 1. Ankeetküsitlus

Lugupeetud lasteaiaõpetajad!

Olen Rahel Treilmann ja õpin Tartu Ülikooli Narva Kolledži “Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas” 3. kursusel. Koostan bakalaureusetööd teemal “Muukeelsete koolieelsete laste eesti keele arengut toetava keskkonna loomine Ida-Virumaal”.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamus toetava eesti keele keelekeskkonna loomise võimalustest muukeelsetele lastele Ida-Virumaal, et toetada nende eesti keele arengut. Sellega seoses pöördun Teie poole palvega vastata küsimustikule, millele vastamine võtab aega umbes 15 minutit. Küsitluse käigus saadud vastuseid kajastatakse anonüümselt ja üldistatud kujul ning ainult bakalaureusetöös. Küsimustele vastates palun lähtuge enda kogemusest ning isiklikest arusaamadest. Kui Teil tekib lisaküsimusi või ettepanekuid, siis kontakteeruge minuga e-posti teel: treilmann.rahel1@gmail.com

Lugupidamisega,

Rahel Treilmann

Õpetaja taustaandmed:

1. Teie vanus:
 --30 aastat
 - 31-40 aastat
 - 41-50 aastat
 - 51 või vanem
2. Teie tööstaaž õpetajana
 - 1-5 aastat
 - 6-10 aastat
 - Rohkem kui 10 aastat
3. Teie kogemus muukeelsete lastega töötamisel?
 - 1-5 aastat
 - 6-10 aastat
 - Rohkem kui 10 aastat

Rühmainfo:

4. Mitu last on Teie rühmas?

- 1-10 last
- 11-15 last
- Rohkem kui 16 last

5. Kui palju on kakskeelseid lapsi Teie rühmas (eesti keel+ muu keel)?

- Ei ole
- Mõned
- Pooled
- Üle poole

6. Mitu muu kodukeelega last on Teie rühmas?

- 1-3 last
- Vähem kui pooled
- Rohkem kui pooled lapsed
- Kõik lapsed

7. Milline on Teie rühma keelemudel?

- Eesti õppekeelega rühm
- Täielik keelekümbel
- Osaline keelekümbel
- Vene õppekeelega rühmas on lisaks professionaalne eesti keele õpetaja
- Muu...

Millised meetodid, projektid ja algatused toetavad eesti keele õpet lasteaia õppe programmi osana õpetajate kui praktikute pilgu läbi Ida-Virumaal?

8. Millist metoodikat kasutab Teie rühm?

- Projektõpe
- Hea Algus
- Montessori pedagoogika
- Waldorf pedagoogika
- Reggio Emilia pedagoogika
- Professionaalne eesti keele õpetaja rühmas
- LAK-õpe
- Keelekümbeluse metoodika
- Muu.....

9. Millist suunda veel kasutate oma rühmas, mis mitmekesistab keele keskkonda ?

- Väärtuskasvatus
- Töökasvatus
- Kiusamisest vaba lasteaed
- Vepa
- Roheline kool
- Rahvakalendri jälgimine
- Kieppi tervislik eluviis
- Tervist edendav lasteaed
- Õuesõpe
- Liikuma kutsuv lasteaed
- Robotika-/digisuund
- Ettevõtlik kool
- Muu.....

10. Milliste projektidega olete veel koostööd teinud, mis toetavad eesti keele arengut?

- Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK)
- Maanteeamet ja Päästeamet
- Eesti Kultuurkapital
- Suukool
- RMK keskkonnahariduse programmid
- e-Twining virtuaalprogrammid
- ProgeTiiger seadmete kasutamine
- “Teater maale” teatriprogramm
- Muuseumihariduse programmid
- Muu.....

11. Milliseid keeleõppe meetodeid kasutate eesti keele toetamiseks oma rühmas?

	Mitte kunagi	Harva	Tihti	Alati
Audiolingvaalne meetod				
Loomulik meetod				
Üleandepõhine meetod				
Rutiinsed tegevused				
Ühisõppe meetod				
Sugestiivne meetod				
Käsitamise meetod				

12. Millistes tegevustes puutub laps kokku eesti keelega?

	Mitte kunagi	Harva	Tihti	Alati
Õppetegevus				
Liikumistegevus				
Muusika				
Üritused				
Videomaterjal				
Juhendatud mängud				
Vaba mäng				
Suheldes õpetajaga				
Suheldes lastega				
Õppematerjale kasutades				

13. Palun hinnake, kui palju kasutavad lapsed ühe lasteaia jooksul eesti keelt?

	< 90% päevast	Kuni 70% päevast	50% päevast	>50% päevast	>20% päevast
Eesti keele kasutus päeva jooksul					

14. Milliseid eesti keelt toetavaid vahendeid on Teie rühmas?

- Keelemängud
- Lastekirjandus
- Digivahendid
- Prinditud materjalid
- Spetsiaalsed keeleõppe materjalid
- Muu...

15. Palun hinnake, mil määral on Teil võimalus kasutada tugispetsialistide, logopeedi, lisaõpetajate jt abi lapse eesti keele arengu toetamiseks?

Kõigile on piisav tugi	
Tugi on vajadusel olemas	
Tugi on ainult valitud lastele	
Võimalused on minimaalsed	
Tugi süsteemi võimalused peaaegu puuduvad	

16. Kuidas hindate lasteaia ressursse eesti keele õppe mitmekülgsel toetamisel?

	Puudub	Minimaalne	Piisav
Materiaalne ressurss			
Ajaline ressurss			
Õppevahendid			
Valmisolek eesti keeles õpetada			

Millised mitteformaalseid keelekeskkonna võimalusi vajavad muukeelsed lapsed lisaks algõppe põhiprogrammile Ida-Virumaal?

17. Milliseid eestikeelseid huviringe pakub Teie lasteaed lastele kohapeal?

- Eesti keele ring
- Liikumisring
- Tantsuring
- Muusika - või lauluring
- Tehnika- /robootika- /teadusring
- Näitering
- Ringid on, aga mitte eestikeelsed
- Huviringid puuduvad
- Muu...

18. Millistes eestikeelsetes ringides käivad Teie rühma lapsed väljaspool lasteaeda?

- Eesti keel
- Sportlikud tegevused
- Tehnika- /robootika- /teadusring
- Muusika/laul
- Kunst/meisterdamine
- Näitering/draama
- Ei käi üldse
- Muu...

19. Millistest eestikeelsetest üritustest on lapsed osa võtnud, millest olete Te teadlikud?

- Kontsert
- Teatrietendus
- Muuseumi külastus
- Perepäev
- Erinevad peod (jõulupidu, kevadpidu jms)
- Võistlus
- Konkurss
- Film kinos
- Ei ole teadlik
- Muu...

20. Kui oluliseks peate eesti keele kasutamise võimalusi väljaspool lasteaeda? Palun hinnake 1-10 palli süsteemis.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

21. Kui sageli on lapsevanemad tundnud huvi eestikeelsete lisategevuste vastu väljaspool rühma?

- Tihti
- Harva
- Ei ole tundnud huvi

Milliseid koostööpartnereid, sealhulgas kogukonna liikmeid, on õpetajad kaasanud eesti keelekeskkonna loomisel?

22. Kui tihti kaasate lapsevanemaid rühma eestikeelsetesse tegevustesse?

- Kord nädalas
- Kord kuus
- Suuremate ürituste ajal
- Väga harva
- Ei kaasa vanemaid

23. Kui aktiivsed on lapsevanemad, et aidata kaasa lapse eesti keele arengule?

- Toetavad ja aitavad last eesti keele õpetamisel
- Otsivad lisavõimalusi lapsele eesti keele praktiseerimiseks
- Ei ole huvitatud lapse eesti keele õppe toetamisest
- Muu...

24. Milliseid koostööpartnereid olete kaasanud täiendava eestikeelse keelekeskkonna loomisel?

- Kohalikud ettevõtted
- Huvikeskused
- Muuseumid
- Kino
- Teater
- Spetsialistid
- Kohalik omavalitsus
- Lapsevanemad
- Vanavanemad
- Raamatukogud
- Politsei - ja päästeamet
- Muu...

25. Milliseid eestikeelseid tegevusi olete teinud rühmaga, kuhu olete kaasanud lapsevanemaid/peresid?

- Tähtpäevade tähistamine
- Perepäevad
- Matkad ja ekskursioonid
- Ehitus - ja koristustalgud
- Teatrikülastused
- Kontserdid
- Heategevusüritused
- Rühma korrastamine ja kaunistamine
- Muu...

26. Milliseid eestikeelseid tegevusi olete teinud rühmaga, kuhu olete kaasanud kogukonna liikmeid?

- Töötoad
- Rahvamuusika ja tantsuring
- Keelekohvik
- Spordi-/ matkaklubi
- Raamatukogu tunnid lastekirjandusega
- Heategevuslikud üritused
- Eesti rahvakultuuri üritused
- Keele-/ mänguringid lapse ja vanemaga
- Muu

Milline on õpetaja valmisolek luua lasteaiaaalistele lastele täiendavat eesti keelekeskkonda ja kaasata koostööpartnereid?

27. Milliseid eestikeelseid toetavaid tegevusi/algatusi **sooviksite perede** abiga korraldada?

- Keele - ja mänguringid (1-3 a koos lapsevanemaga)
- Eesti rahvakultuuri üritused peredele
- Lõbusad või heategevuslikud perepäevad
- Raamatukogutunnid Eesti lastekirjandusega tutvumiseks
- Spordi - ja matkaklubid eestikeelse juhendajaga
- Keelekohvikud peredele
- Rahvatantsu- ja muusikaringid
- Erinevad töötoad
- Ei soovi tegevusi korraldada

28. Milliseid eestikeelseid toetavaid tegevusi/algatusi **sooviksite kogukonna** abiga korraldada?

- Keele - ja mänguringid (1-3 a koos lapsevanemaga)
- Eesti rahvakultuuri üritused peredele
- Lõbusad või heategevuslikud perepäevad
- Raamatukoguringid ja lastekirjanduse tutvustus
- Spordi - ja matkaklubid eestikeelse juhendajaga
- Keelekohvikud peredele
- Rahvatantsu- ja muusikaringid
- Erinevad töötoad
- Ei soovi tegevusi korraldada

29. Millest on kõige rohkem puudu eestikeelsete lisategevuste loomisel?

- Eestikeelsetest riigijuhtidest
- Osalejate huvist
- Ajast
- Ruumidest
- Materjalist
- Rahastusest
- Koostööpartneritest

30. Milliste projektide ja koostööpartnerite kohta sooviksite rohkem infot või keda sooviksite kaasata?

- Muuseumi programmid
- Ettevõtlik kool
- HARNO muu kodukeelega lapse toetamine
- Keskkonnaamet
- RMK keskkonnahariduse programm
- Maantee- ja Päästeamet
- Kohalikud huvikoolid
- Kohalik omavalitsus
- Integratsiooni Sihtasutus
- "Teater maale" teatri programmid
- Rõõmukool Montessori pedagoogika
- Eesti keelepööre
- Ida-Virumaa haridusprogrammid
- Muu...

31. Hinnake oma valmisolekut eestikeelset projekti/algatust läbi viima ja koostööpartnereid kaasama väljaspool lasteaeda, kui selleks on olemas vajalikud ressursid? Hinnake valmisolekut 1st 10ni, kus üks on valmisoleku puudumine ja 10 olen täiesti valmis või juba tegutsen.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

32. Kes toetavad Teie ideid ja plaane eesti keelt toetavate projektide, tegevuste, algatuste jm korraldamisel?

	Alati	Mõnikord	Harva	Ei toeta
Juhtkond				
Lapsevanemad				
Kolleegid				
Kohalik omavalitsus				

Täna vastuste eest!